

Myymälävarkaus ilman rangaistusta

- Myymälävarkauksien esitutkintojen keskeyttämis- ja rajoittamispäätöksiä sekä syyttämättäjättämisen syyt

Emilia Heiskanen ja Pekka Korhonen

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Myymälävarkaus ilman rangaistusta
- Myymälävarkauksien esitutkintojen keskeyttämis- ja rajoittamis-
päätöksien sekä syyttämättäjättämisen syyt**

Emilia Heiskanen ja Pekka Korhonen
Turvallisuuden ja riskienhallinnan
koulutus
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2021

Emilia Heiskanen ja Pekka Korhonen

Myymlävarkaus ilman rangaistusta - Myymälävarkauksien esitutkintojen keskeyttämis- ja rajoittamispäätöksien sekä syyttämättäjättämisen syyt

Vuosi

2021

Sivumäärä

59

Opinnäytetyössä kartoitettiin Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnalle syyt, joiden takia poliisi keskeytti esitutkinnan tai teki rajoittamisesityksen myymälävarkauksiin liittyen. Työntilajalle tuotettiin tietoa myös syistä, joiden takia syyttäjät tekivät syyttämättäjättämispäätöksen myymälävarkauksiin liittyen. Opinnäytetyössä tutkittiin myös, mikä oli yleisin peruste kaupan alan toimijoille tiedoksiannetuissa syyttämättäjättämispäätöksissä. Lisäksi selvitettiin myymälävarkaustapauksien lukumääräistä kehittymistä vuosien 2017-2019 välisenä aikana.

Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää, jossa asian luonteesta johtuen oli määrällisen tutkimusotteen piirteitä. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös rekistereitä ja tilastoja. Tutkimuksen tietoperustana olivat poliisin ja Tilastokeskuksen tilastot. Lainsäädännöllisen tietoperustan muodostivat rikoslaki ja esitutkintalaki.

Myymlävarkauksien lukumäärät kasvoivat Suomessa vuosien 2017-2019 välisenä aikana noin 700-2 100 tapauksen vuositahtia. Arviolta 10-50 % poliisin tekemistä myymälävarkauksien esitutkinnoista keskeytettiin. Yleisin syy esitutkinnan keskeyttämiseen oli se, ettei tekijää ollut tiedossa tai tekijää ei kyetty tunnistamaan. Kolmannes poliiseista ja syyttäjistä arvioi, että esitutkinnan rajoittamispäätös tehtiin alle 30 %:ssa kaikista myymälävarkaustapauksista. Yleisin syy esitutkinnan rajoittamiselle oli kilpailusperuste. Kilpailusperusteella tarkoitetaan sitä, että rikoksen tekijä on tehnyt muitakin rikoksia, ja uusi tehty rikos ei enää olennaisesti lisää kokonaisrangaistuksen määrää.

Suurin osa syyttäjistä arvioi, että syyttämättäjättämispäätöksiä tehtiin alle 30 %:ssa kaikista tapauksista yleisimmän syyn ollessa ei näyttöä -peruste. Yli puolet kaupan alan toimijoista puolestaan arvioi, että yli 70 % esitutkinnoista keskeytyi, ja reilu kolmannes ilmoitti saaneensa tiedon ilmoittamastaan myymälävarkaustapauksen käsittelystä. Kaupan alan toimijoiden mukaan yleisimmät syyt syyttämättäjättämiseksi olivat vähäisyysperuste ja anastetun tavaran arvon vähäisyys.

Myymlävarkauksien selvittämiseen vaikutti poliisin ja Syyttäjälaitoksen henkilöstöresurssipula. Myymälöiden puutteellinen kameravalvonta ja valvontajärjestelmien huonolaatuiset talenteet vaikeuttivat merkittävästi esitutkintojen tekemistä. Myymälävarkauksista ilmoittaminen koettiin puolestaan aikaa vieväksi ja vaikeaksi. Myymälävarkauksista ei myöskään ilmoitettu, koska varkaiden arvioitiin jäävän ilman rangaistusta.

Asiasanat: esitutkinnan keskeyttäminen, esitutkinnan rajoittaminen, myymälävarkaus, näpistys, syyttämättäjättäminen

Emilia Heiskanen and Pekka Korhonen

Shoplifting without Penalty: The Reasons to Interrupt, Restrict and Waive Criminal Investigation in Shoplifting Cases

Year	2021	Pages	59
------	------	-------	----

The objective of this thesis was to map information for the Security Committee of the Finnish Commerce Federation on the reasons why the police suspended or suggested to interrupt investigations in shoplifting cases. The Finnish Commerce Federation was also provided with information on the reasons for why prosecutors decided not to prosecute in shoplifting cases. The most common reason given to traders for not to prosecute in shoplifting cases were also listed. The development of shoplifting cases between the years 2017 and 2019 was also researched.

A quality-oriented research approach was used in the thesis. Because of the nature of the work, a quantitative approach was also used for analyzing the research material. The research material of this thesis was collected with an electronic questionnaire. Ready-made registers and statistics were also utilized. The statistics of the police and Statistics Finland along The Criminal Code of Finland and the Criminal Investigations Act form the theoretical framework for this thesis.

Shoplifting cases have been increasing in Finland between the years 2017 and 2019 by the annual rate of 700-2 100 cases. It was estimated that 10-50% of the criminal investigations made by the police are interrupted. The most common reason for the interruptions were that the person who made the crime could not be identified or remained unknown. A third of the police and prosecutors estimated that restrictions of criminal investigations were conducted in less than 30% of all the shoplifting cases. The most common reason for it was based on concurrence. Concurrence means that the person, who committed a crime, has committed many previous crimes and the new crime will not increase the total amount of the upcoming penalty.

Most of the prosecutors estimated that waiving criminal investigations was made in less than 30% of all the shoplifting cases. The most common reason was the lack of evidence. On the other hand, more than half of the traders estimated that more than 70% of all the criminal investigations in shoplifting cases were interrupted. More than third of the traders said that they received information about the proceedings of the criminal investigations. According to traders, the most common reason for not prosecuting was the low value of the stolen goods.

The criminal investigation of shoplifting was affected by the lack of personnel resources of the police and the Prosecutor's Office. Inadequate camera surveillance in stores and surveillance systems' poor-quality of recordings, made it significantly more difficult to conduct criminal investigations. On the other hand, reporting shoplifting was considered to be time-consuming and difficult. Reporting in shoplifting cases was not even conducted because it was estimated that shoplifters would eventually be left unpunished.

Keywords: interruption of a criminal investigation, restriction of a criminal investigation, shoplifting, waiving of criminal investigation

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	7
3	Teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohdat sekä aikaisemmat tutkimukset	8
3.1	Tilastot ja lainsäädäntö opinnäytetyön tietoperustana.....	8
3.2	Keskeiset käsitteet.....	9
3.3	Rikosprosessi ja rikosprosessin vaiheet	9
3.3.1	Esitutinnan toimittamatta jättäminen, rajoittaminen ja keskeyttäminen	11
3.3.2	Esitutinnan lopettaminen, päättäminen ja syyttämättäjättämispäätös...	12
3.4	Aikaisemmat tutkimukset	14
4	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä ja aineistoanalyysimenetelmä	14
5	Myymlävarkauksien ja näpistyksien lukumääräinen kehittyminen julkisesti saatavilla olevien tilastojen avulla	16
5.1	Rikollisuuden tilastointi ja tietolähteet Suomessa	16
5.2	Tilastojen saatavuus ja luotettavuus	17
5.3	Julkiset lähteet.....	18
5.3.1	Tilastokeskus ja poliisi.....	18
5.3.2	Yle	20
6	Kyselyiden laatiminen, iterointi ja lähettäminen sekä vastauksien analysointi	21
6.1	Kysely poliisille	22
6.2	Kysely syyttäjille	28
6.3	Kysely kaupan alan toimijoille	34
7	Johtopäätökset	40
7.1	Pohdinta	40
7.2	Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi, haasteet ja havainnot opinnäytetyöprosessista	42
7.3	Opinnäytetyön tuloksien hyödyntäminen ja jatkotutkimustarpeet	43
	Lähteet.....	45
	Kuviot	49
	Liitteet	50

1 Johdanto

Tilastoitujen myymälävarkauksien ja näpistysten määrä oli Suomessa 2010-luvulla lievässä laskussa. Vuosittain tilastoitiin noin 47 000-53 000 tapausta. Tilastointi käsitti vuosien 2010-2016 välisen ajanjakson. (HE 178/2018 vp.) Myymälävarkauksien ja näpistysten määrän arvioidaan kasvaneen Suomessa 2020-luvun alussa. Myymälävarkaudet ja näpistykset aiheuttavat vuosittain merkittäviä taloudellisia tappioita kaupan alan toimijoille. Vuositasolla tappioiden arvioidaan olevan jopa 550 miljoonan euron suuruiset. Lisäksi myymälävarkaudet ja näpistykset aiheuttavat uhkatilanteita niin kaupassa asioiville henkilöille kuin kaupan henkilöstölle. (Kaupan liitto 2020a.)

Kaupan liiton mukaan myymälävarkauksiin ja näpistykseen liittyen yhä useampi poliisin suorittama esitutkinta keskeytyy. Esitutkintojen keskeyttämisen arvioidaan johtuvan poliisin riittämättömistä resursseista esitutkintojen loppuun viemiseksi. Esitutkintojen keskeyttämisen lisäksi myös myymälävarkaus- ja näpistystapauksista tehtävät syyttämättäjättämispäätökset ovat kasvussa. Kyseessä olevan trendin pelätään houkuttelevan myymälävarkauksien ja näpistysten tekijöitä entisestään rikosten tekemiseen. (Kaupan liitto 2020a.)

Opinnäytetyö on Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnan tilaama työ. Turvallisuusvaliokunta on yksi Kaupan liiton 14:sta valiokunnasta. Sen tehtävänä on muun muassa kiinnittää huomiota henkilökunnan, asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden omaisuuden suojaamiseen liiketoiminnan jatkuvuuden ja kannattavuuden varmistamiseksi (Kaupan liitto 2020b).

Alla olevassa kuviossa 1 on Elinkeinoelämän yritysturvallisuusmalli. Yritysturvallisuusmalli on laadittu kaiken kokoisten yritysten käyttöön. Yritysturvallisuusmallin eri osa-alueiden avulla yritykset kykenevät hahmottamaan ja tarkastelemaan yrityksensä turvallisuuskenttää laajalaisesti. (Elinkeinoelämän keskusliitto 2021.)

Kuvio 1: EK:n yritysturvallisuusmalli (Elinkeinoelämän keskusliitto 2021).

Myymälävarkaudet ja näpistyksen liittyvät turvallisuusalaan monelta osin. Tarkasteltaessa kuviossa 1 esitettävää EK:n yritysturvallisuusmallia löydettiin vahvoja liityntäpintoja tutkittavana olevaan aiheeseen. Tutkittava aihe koskettaa ainakin henkilöstöturvallisuuden, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuuden, väärinkäytösten ja poikkeamien hallinnan sekä työturvallisuuden osa-alueita.

2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa uutta, objektiivisesti kerättyä ja tulkittua, viranomaisilta ja asianomistajilta saatua tietoa, kuinka moni myymälävarkaus- ja/tai näpistystapaus jää ilman rangaistusta. Lisäksi opinnäytetyössä esitetään myymälävarkaus-, ja näpistystapauksien lukumääräinen kehittyminen vuosien 2017-2019 välisenä aikana. Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnalle tietoa syistä, joiden takia poliisi keskeytti tutkinnan tai teki rajoittamisesityksen myymälävarkaus- ja näpistystapauksissa. Lisäksi Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnalle tuotettiin tietoa syistä, joiden takia syyttäjät tekivät syyttämättäjättämispäätöksen myymälävarkauksiin ja näpistykseen liittyen. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös selvittää, mikä oli yleisin peruste kaupan alan toimijoille tiedoksiannetuissa syyttämättäjättämispäätöksissä.

Opinnäytetyössä asetettujen tutkimuskysymyksiä avulla kartoitettiin Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnalle heidän tarvitsemansa tiedot. Tutkimuskysymykset olivat:

1. Myymälävarkauksien ja näpistyksien lukumääräinen kehitys vuosien 2017-2019 välisenä aikana?
2. Mitkä ovat yleisimmät syyt, joiden perusteella poliisi keskeyttää esitutkinnan tai tekee rajoittamisesityksen myymälävarkaus- ja näpistystapauksissa?
3. Mitkä ovat yleisimmät syyt, joiden perusteella syyttäjät tekevät myymälävarkaus- ja näpistystapauksissa syyttämättäjäättämispäätöksen?
4. Mikä on yleisin peruste kaupan alan toimijoille tiedoksiannetuissa syyttämättäjäättämispäätöksissä?

3 Teoreettiset ja käsitteelliset lähtökohdat sekä aikaisemmat tutkimukset

Seuraavissa alaluvuissa (3.1-3.4) käsitellään opinnäytetyössä käytettyä tietoperustaa ja esitetään opinnäytetyön keskeiset käsitteet. Lisäksi opinnäytetyön aiheen ymmärrettävyyden vuoksi rikosprosessi vaiheineen selvitetään tarkasti. Luvun lopussa tuodaan myös esille, mitä aiemmin tutkittua tietoa myymälävarkauksista oli saatavilla.

3.1 Tilastot ja lainsäädäntö opinnäytetyön tietoperustana

Tämä opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö. Opinnäytetyöllä oli selkeä teoreettinen tietoperusta, jota hyödyntäen opinnäytetyön käytännön osuus tehtiin. Käytännön osuus rakentui tässä luvussa esitettävään tietoperustaan ja opinnäytetyössä käytettyyn lähdemateriaaliin.

Opinnäytetyön teoreettisena tietoperustana käytettiin poliisin ylläpitämiä tilastoja, jotka käsittelevät myymälävarkauksia ja näpistyksiä sekä niistä tehtyjä esitutkintoja. Lisäksi tietoperustana hyödynnettiin Tilastokeskuksen myymälävarkauksiin ja näpistykseen liittyvää aineistoa. Poliisin ja Tilastokeskuksen tuottamaa aineistoa käsitellään tarkemmin luvussa 5, jossa kuvataan rikollisuuden tilastointia ja tietolähteitä Suomessa.

Opinnäytetyön teoreettisena tietoperusteena otettiin huomioon myös lainsäädännöllinen näkökulma, koska lait ohjaavat poliisia ja syyttäjiä heidän tehdessään esitutkinnan keskeyttämis-, rajoittamis- ja syyttämättäjäättämispäätöksiä. Suomen rikoslaki ja esitutkintalaki muodostivat opinnäytetyön lainsäädännöllisen teoriapohjan. Suomen rikoslaisissa kerrotaan yksiselitteisesti rikollisuuden lajit, joita opinnäytetyössä tutkittiin. Esitutkintalaki puolestaan ohjeistaa, milloin esitutkinta on aloitettava, ketkä voivat suorittaa esitutkinnan ja miten esitutkintaprosessi etenee. Opinnäytetyössä käsiteltävien asioiden ymmärrettävyyden takia teoriaosiossa kuvattiin rikosoikeudellisen menettelyn prosessi. Rikosoikeudellisen menettelyn

prosessilla selvennettiin rikoksentehtäjän kiinnijäämisen jälkeen alkavaa esitutkintaprosessia päättyen joko rangaistukseen, syyttömäksi toteamiseen tai syyttämättäjättämiseen.

3.2 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyössä käytetyt keskeiset käsitteet ovat esitutkinnan keskeyttäminen, esitutkinnan rajoittaminen, myymälävarkaus, näpistys ja syyttämättäjättäminen. Käsitteet on määritelty alla.

Esitutkinnan keskeyttäminen. ”Esitutkinta saadaan sen aloittamisen jälkeen tutkinnanjohtajan päätöksellä keskeyttää, jos rikoksesta ei epäillä ketään ja jos asiaan vaikuttavaa selvitystä ei ole saatavissa. Esitutkinnan keskeyttämisestä päätettäessä on erityisesti otettava huomioon epäillyn rikoksen laatu”. (Esitutkintalaki 805/2011.)

Esitutkinnan rajoittaminen. ”Syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää, ettei esitutkintaa toimiteta tai että se lopetetaan, jos syyttäjä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla tulisi jättämään syytteen nostamatta eikä tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista” (Esitutkintalaki 805/2011).

Myymälävarkaus. Myymälästä viedään tavaroita luvatta ja maksamatta (Pirius 2021).

Näpistys. Kyseessä on näpistys, kun anastetun omaisuuden arvo tai muut rikokseen liittyvät asiat ovat kokonaisuutena arvostellen vähäisiä. Näpistyksestä rikoksentehtäjä tuomitaan sakko- ja rangaistukseen. (Rikoslaki 39/1889.) Näpistyksen ja varkauden raja anastetun omaisuuden rahamäärällisesti tarkasteltuna on haastavaa. Yksittäishavaintojen perusteella raja vaihtelee 1000 euron molemmin puolin. Rikoksen tekotavalla ja kohteella on merkittävä vaikutus euro- ja määrällisen rajan muodostumiseen. (Lappi-Seppälä, Hakamies, Helenius, Koskinen, Majanen, Melander, Nuotio, Nuutila, Ojala & Rautio 2020, luku 15.)

Syyttämättäjättäminen. Syyttäjän päätös olla nostamatta syytettä rikosasiassa (Tolvanen 2021).

3.3 Rikosprosessi ja rikosprosessin vaiheet

Rikosprosessista on kyse silloin, kun toisen henkilön perusoikeudellisia oikeuksia on loukattu ja rikoksen tunnusmerkistön epäillään täyttyvän. Kunnia sekä omaisuuden suoja, henkilökohdainen koskemattomuus, yksityiselämä ja kotirauha ovat esimerkkejä perusoikeudellisista oikeuksista. (Rantaeskola 2019, 16-17.) Rikoslain (39/1889) 28 luvussa 1-3 pykälissä käsitellään myymälävarkauteenkin soveltuvat rikollisuuden lajit, joita ovat varkaus, törkeä varkaus ja näpistys. Näpistyksen määritelmä on käsitelty luvussa 3.2.

Varkauden määritelmänä on, että toisen henkilön hallusta anastamalla irtainta omaisuutta tekijä on tuomittava varkaudesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi kuudeksi kuukaudeksi (Rikoslaki 39/1889). Törkeän varkauden tunnuspiirteiden katsotaan täyttyvän, kun anastettu omaisuus on arvokas, rikoksen uhrille aiheutetaan tuntuva vahinkoa, rikoksen uhrin hädänalaista tai avutonta tilaa käytetään hyväksi, rikoksentekijä tai osallinen toteuttaa teon ampuma-aseella, räjähdysaineella tai muilla tämän kaltaisilla välineillä tai rikoksentekijä murtautuu asuttuun asuntoon ja varkaus on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rikoksentekijä tuomitaan vähintään neljäksi kuukaudeksi tai enintään neljäksi vuodeksi vankeuteen. (Rikoslaki 39/1889.)

Jokaisella rikosprosessin vaiheella on oma tehtävänsä. Rikosprosessin eri vaiheita ovat esitutkinta, syyteharkinta, tuomioistuinkäsittely sekä rangaistuksen täytäntöönpano. (Rantaeskola 2019, 16-17.) Rikosprosessin ensimmäinen vaihe on esitutkinta. Esitutkinta on suoritettava aina, kun on syytä epäillä rikosta. Esitutkinnan suorittaa aina esitutkintaviranomainen, joita ovat poliisi, Rajavartiolaitos, Tulli ja Puolustusvoimat. (Esitutkintalaki 805/2011.) Esitutkinnan tarkoituksena on kerätä todistusaineistoa ja kuulustella rikoksesta epäiltyä henkilöä. Esitutkinnan aikana voidaan käyttää pakkokeinolaissa (806/2011) määriteltyjä pakkokeinoja, kuten kotietsintä, esineen takavarikointi ja henkilön pidättäminen. Esitutkintaviranomainen tekee yhteistyötä syyttäjän kanssa, jotta rikosepäily selvitetään riittävän hyvin. (Syyttäjälaitos 2021a.)

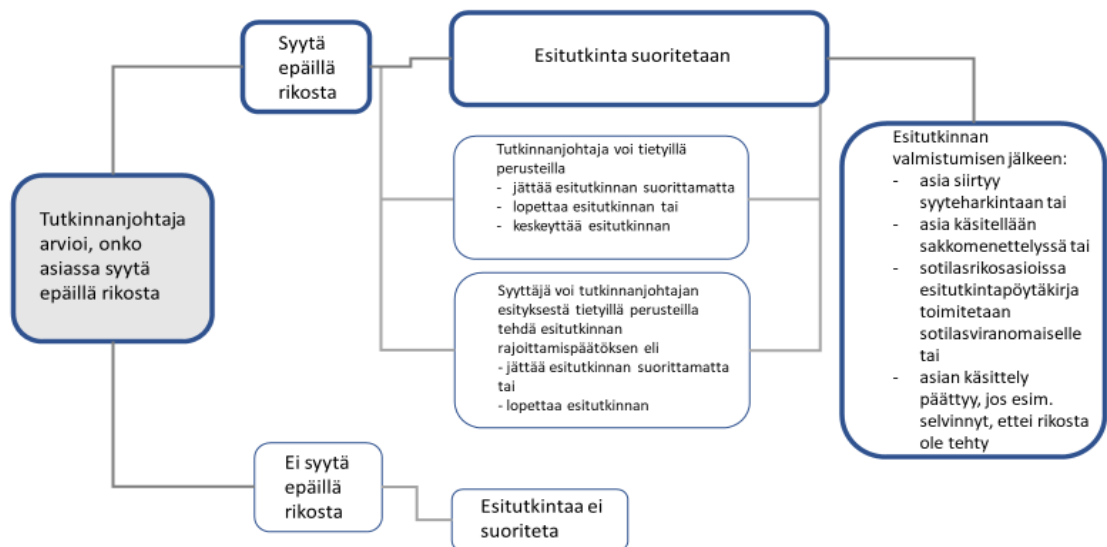
Esitutkinnan jälkeen asia siirtyy syyttäjälle syyteharkintaan, ellei esitutkinnan aikana selvinnyt, ettei rikosta tapahtunut. Syyteharkinnassa syyttäjä tekee päätöksen siitä, nostaako hän rikoksesta syytteen vai ei. Syyttäjä tekee päätöksensä esitutkinnassa hankitun selvityksen perusteella. Jos syyttäjä katsoo, että esitutkinta on tehty puutteellisesti, hän voi pyytää esitutkintaviranomaista toimittamaan lisätutkinnan. (Syyttäjälaitos 2021a.)

Rikosasioissa tuomioistuinkäsittely muodostuu kolmesta eri asteesta, joita ovat käräjäoikeus, hovioikeus ja korkein oikeus. Rikosasia otetaan käsittelyyn ensin käräjäoikeudessa, jonka jälkeen se voidaan käsitellä mahdollisten valitusmenettelyiden jälkeen myös ylemmissä oikeuksissa. Käräjäoikeuden käsittely voidaan tehdä joko suullisena pääkäsittelynä tai kirjallisena menettelynä. Käräjäoikeus antaa tuomioistuimen käsittelyn ja ratkaisuharkinnan jälkeen ratkaisun rikosasiassa. Tuomio on sylliseksi toteaminen tai vapauttava. (Rantaeskola 2019, 18.)

Rangaistuksen täytäntöönpano on tuomioistuimen lopullisen ratkaisun jälkeinen vaihe. Ratkaisusta tulee lainvoimainen vasta sen jälkeen, kun siitä ei enää valiteta tai kaikki päätöksen vaikuttavat keinot on käytetty. Tämän jälkeen ratkaisu voidaan panna täytäntöön esimerkiksi perimällä sakko tai tuomittu henkilö alkaa suorittamaan rangaistustaan. Oikeusrekisterikeskus, ulosottoviranomainen ja Rikosseuraamuslaitos huolehtivat rangaistuksen

täytäntöönpanosta. Rangaistuksen täytäntöönpanon jälkeen asianomistajan tulee olla aktiivinen, jotta asianomistaja saa hänelle kuuluvat vahingonkorvaukset. (Rantaeskola 2019, 18.)

Kaikki asiat eivät aina etene tuomioistuimen käsittelyyn asti edelle mainittujen vaiheiden mukaisesti. Asian käsittely voi päättyä jo esitutkintavaiheessa. Esitutkinta voidaan olla aloittamatta. Jo aloitettu esitutkinta voidaan lopettaa tai keskeyttää sekä esitutkintaa voidaan rajoittaa. Syyttäjä voi myös tehdä syyttämättäjättämispäätöksen, ja tuomioistuin voi jättää vielä tuomitsematta rangaistukseen, vaikka syytetty olisikin syyllistynyt tekoon. (Rantaeskola 2019, 18.)

Kuvio 2: Esitutkinnan eteneminen (Syyttäjälaitos 2021a).

Kuviossa 2 on esitetty, miten esitutkinta etenee, ja mitä tapahtuu esitutkinnan valmistumisen jälkeen. Esitutkinta suoritetaan, jos tutkinnanjohtaja arvioi, että asiassa on syytä epäillä rikosta. Seuraavissa alakappaleissa on käsitelty vielä tarkemmin esitutkinnan aloittamatta jättämistä, -rajoittamista, -keskeyttämistä ja -päättymistä sekä syyttäjän tekemää syyttämättäjättämispäätöstä.

3.3.1 Esitutkinnan toimittamatta jättäminen, rajoittaminen ja keskeyttäminen

Tutkinnanjohtaja voi päättää, ettei esitutkintaa toimiteta. Rikoksen tulee olla sellainen, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Rikoksen on kokonaisuutena arvostellen oltava ilmeisen vähäinen ja asianomistajalla ei ole vaatimuksia rikoksen suhteen. (Esitutkintalaki 805/2011.) Tämä lain kohta on sovellettavissa kaikkiin rikoksiin, mutta kaikkien mainittujen edellytysten pitää täytyä. Edellytys ei enää täyty, jos asianomistaja esittää rangaistusvaatimuksen sekä vahingonkorvausvaatimuksen. (Rantaeskola 2019, 352.)

Esitutkinnan rajoittamisessa esitutkinnan päättämisen voi tehdä ainoastaan syyttäjä. Syyttäjä tekee tutkinnanjohtajan esityksestä päätöksen, ettei esitutkintaa toimiteta tai se lopetetaan. (Esitutkintalaki 805/2011.) Esitutkinnan rajoittamisen perusteet voidaan luokitella neljään pääkohtaan. Näitä ovat prosessuaalinen rajoittaminen, harkinnanvarainen rajoittaminen, kustannusperusteinen rajoittaminen ja rajoittaminen tunnustuksen perusteella. (Syyttäjälaitos 2021b.) Alla on kuvattu tarkemmin kyseinen jaottelu.

Prosessuaalinen rajoittaminen tarkoittaa sitä, että rikos ei ole laissa säädetty rangaistavaksi, rikoksesta ei ole näyttöä, ei syyteoikeutta tai syyteoikeus on vanhentunut. Esitutkinta on aloitettava uudestaan, jos uusien esille tulleiden syiden vuoksi se on perusteltua. Harkinnanvaraisessa rajoittamisessa otetaan huomioon vähäisyys, nuoruus, kohtuus, konkurrenssi, tunnustus tai muu vastaava lainkohta eikä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista. (Esitutkintalaki 805/2011.)

Kustannusperusteisessa rajoittamisessa syyttäjä voi tutkinnanjohtajan esityksestä päättää esitutkinnan lopetettavaksi, jos tutkinnasta aiheutuvat kustannukset ovat epäsuhtaisia tutkittavana olevan asian laatuun ja mahdolliseen seuraamukseen nähden. Tai suoritetun esitutkintatoimenpiteen perusteella on varsin todennäköistä, että syyttäjä jättäisi syytteen nostamatta muulla kuin edellä mainitulla tavalla. Lisäksi edellytyksenä on se, että tärkeä yleinen etu tai yksityinen etu ei vaadi esitutkinnan jatkamista. Rajoittaminen tunnustuksen perusteella voidaan tehdä syyttäjän päätöksestä silloin, kun saman henkilön epäiltyjä rikoksia on kaksi tai useampi ja hän on tunnustamalla auttanut yhden tai useamman rikoksen selvittämisessä. (Esitutkintalaki 80/2011.) Edellä mainituissa tapauksissa esitutkinta pitää aloittaa uudestaan, mikäli se olisi perusteltua myöhemmin ilmenneiden uusien seikkojen vuoksi (Rantaeskola 2019, 357).

Aloitettu esitutkinta voidaan myös keskeyttää. Esitutkinnan keskeyttäminen on eri asia kuin esitutkinnan rajoittaminen. Keskeyttämistä käytetään silloin, kun rikoksesta ei epäillä ketään tai rikokseen ei ole saatavissa vaikuttavaa selvitystä. Kun päätetään esitutkinnan keskeyttämisestä, on otettava huomioon epäillyn rikoksen laatu. Päätöksen esitutkinnan keskeyttämisestä tekee tutkinnanjohtaja. (Esitutkintalaki 805/2011.) Yleisenä tarkoituksena on, että tätä laissa määriteltyä sääntelyä käytetään mahdollisimman vähän. Esitutkinnan keskeyttäminen ei ole mahdollista, jos rikoksesta epäilty on tiedossa. (Rantaeskola 2019, 353.)

3.3.2 Esitutkinnan lopettaminen, päättäminen ja syyttämättäjättämisspätös

Esitutkinnan päättyminen ilman syyttäjää on mahdollista, kun esitutkinta joko lopetetaan tai päätetään. Molemmissa tapauksissa esitutkinta on jo aloitettu, ja ratkaisu tehdään ilman syyttäjää. (Rantaeskola 2019, 353.) Tutkinnanjohtajan päätöksellä tehty esitutkinnan lopettaminen on mahdollista vähäisissä rikosasioissa, jos kenelläkään ei ole vaatimuksia. Aloitettu esitutkinta voidaan myös lopettaa, kun rikoksen takia ei ole odotettavissa ankarampaa

rangaistusta kuin sakkoa, rikosta on kokonaisuutena arvostellen pidettävänä ilmeisen vähäisenä tai asianomistajalla ei ole vaatimuksia. (Esitutkintalaki 805/2011.)

Esitutinnan päättäminen tutkinnanjohtajan päätöksellä on mahdollista useilla eri perusteilla. Ei rikosta -perusteella, kun kyse on näytöllisesti selvästä asiasta (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997). Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi, kun rikosilmoituksen kirjaamisen vaiheessa väitetty tapahtuma ei täytä rikoksen tunnusmerkistöä, riita-asiassa esitetty näkemys rikosepäilystä osoittautuu aiheettomaksi, jos teko on rangaistava vain tahallisenä tai jos epäilty on kuollut tai epäilty henkilö on alle 15-vuotias. (Rantaeskola 2019, 354.)

Ei näyttöä -perusteella, tilanne tutkittavassa asiassa tulisi olla niin selvä, ettei asiassa esitetty näyttö ole riittävä esitutinnan jatkamiseen (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997). Perustetta ei voi käyttää tilanteessa, jossa näyttöä ei ole vielä hankittu ja sitä olisi helposti saatavilla. Jos kaikki saatavilla oleva näyttö on hankittu, mutta näyttö ei ole riittävä kohdistuen epäiltyyn, voidaan esitutkinta lopettaa. (Rantaeskola 2019, 354.)

Ei syyteoikeutta -perusteella esitutkinta voidaan päättää, kun rikosilmoitus on kirjattu, mutta myöhemmin ilmenee, että syyteoikeutta ei ole (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997). Näitä tilanteita ovat, kun asianomistajaa ei ole tavoitettu, vaikka rikosilmoitus on kirjattu ja jälkikäteen ilmenee, että asianomistajarikoksessa asianomistaja ei vaadi rangaistusta. Rikos muuttuu tunnusmerkistön tarkentumisen takia asianomistajarikokseksi tai asianomistaja peruttaa rangaistusvaatimuksen asianomistajarikoksessa. (Rantaeskola 2019, 354-355.)

Syyteoikeuden vanhentuminen -perusteella (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997). Syyteoikeuden vanhentumiset määrittyvät eri tavoin, mihin vaikuttaa se kuinka vakavasti rangaistavaksi säädetystä rikoksesta on kyse. Kahdessa vuodessa vanhentuu esimerkiksi rikokset, joissa ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Esitutkinta on siis toimitettava ja syyte on nostettava kahdessa vuodessa, jottei rikos ehdi vanhentua. Esitutkinta päätetään, jos määräaika on kulunut loppuun jo esitutinnan aikana. Edellä kuvatuissa lopettamis- ja päättämistilanteissa on kyse esitutkintapäätöksestä, joka edellyttää tarkasti säänneltyjen tietojen kirjaamista ja hyviä perusteluita. (Rantaeskola 2019, 355.)

Vain syyttäjä voi jättää syyttämättä Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain nojalla. Päätös tehdään ei rikosta, ei syyteoikeutta, syyteoikeus on vanhentunut tai ei todennäköisiä syitä perusteella. Syyttämättäjättämispäätös on aina perusteltava. Perusteluista tulee ilmetä ne seikat ja todisteet, joihin päätös perustuu. (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997.) Syyttäjä voi jättää syyttämättä, vaikka syyttämisen edellytykset olisivat olemassa. Syyttäjä tekee arvioinnin itsenäisesti rikoksen vähäisyyden tai erityissäännöksen ”anteeksiantoperusteen” nojalla. Perusteet ovat samat kuin esitutkintaviranomaisen tehdessä esitutkinnan toimittamatta jättämisen, lopettamisen tai rajoittamisen. (Rantaeskola 2019, 365-366.)

Syyttämättäjättämispäätös on tarkoitettu lopulliseksi, mutta oikeutta päätöksen muuttamiseen on rajoitettu. Päätöksen voi peruuttaa, jos uusi selvitys osoittaa, että aikaisempi selvitys on puutteellisesti tai virheellisesti tehty. Ylempi syyttäjä voi suorittaa myös uuden syyteharkinnan käyttämällä samaa aineistoa. (Rantaeskola 2019, 365-366.)

3.4 Aikaisemmat tutkimukset

Opinnäytetyön tiedonkeruu aloitettiin kirjallisuuskatsauksella. Kirjallisuuskatsauksella selvitetään mitä tutkittua tietoa aiheesta on saatavilla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 108-109). Kirjallisuuskatsauksessa käytiin läpi aiempia tutkimuksia myymälävarkauteen liittyen. Myymälävarkauteen liittyviä opinnäytetöitä on tehty Poliisiammattikorkeakoulussa ainakin kaksi ja Laurea-ammattikorkeakoulussa yksi. Näissä opinnäytetyössä on käsitelty myymälävarkausrikoksien syitä ja seurauksia, myymälävarkauksien ilmoittamismallia ja varkauksien torjuntaa myymäläympäristössä. Tämä opinnäytetyö soveltuu aiheeltaan hyvin aiemmin mainittujen opinnäytetöiden perheeseen tuottaen myymälävarkaus- ja näpistystapauksiin liittyen uutta tietoa.

4 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmä ja aineistoanalyysimenetelmä

Tutkimusmenetelmät voidaan karkeasti jaotella kvantitatiivisiin eli määrällisiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin menetelmiin (Kallinen & Kinnunen 2021). Määrällistä tutkimusmenetelmää käytetään muun muassa silloin, kun tarkoituksena on kuvailla jonkin asian kehittymistä numeraalisesti. Määrällisen tutkimusmenetelmän avulla voidaan selvittää myös ihmisen toimintaa numeraalisesti ja kausaalisesti. (Vilka 2015, luku 3.) Määrällisen tutkimusmenetelmän tutkimusaineiston keräämiseen voidaan käyttää kyselylomaketta, systemaattista havainnointia tai jo olemassa olevia rekisterejä ja tilastoja (Vilka 2015, luku 4).

Laadullisen tutkimusmenetelmän avulla pyritään puolestaan ymmärtämään tutkittavana olevan kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti (Jyväskylän yliopisto 2015a). Laadullisessa tutkimuksessa voi olla myös kvantitatiivisia osatarkasteluja (Alasuutari 2011, luku 2). Näissä osatarkasteluissa voidaan käyttää tilastoja ja analysoida aineistoa määrällisesti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa on asian luonteesta johtuen määrällisen tutkimusotteen piirteitä.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen myymälävarkauksien lukumääräisestä kehitymisestä vuosien 2017-2019 välisenä aikana selvitettiin tietoa Poliisihallituksen ja Tilastokeskuksen rekistereistä. Poliisihallituksen ylläpitämistä rekistereistä saatiin tietoa vuositasolla poliisille tietoon tulleiden myymälävarkauksien ja näpistysten määristä. Tilastokeskuksen rekistereistä puolestaan selvisi myymälävarkauksiin liittyvä tietoa. Muiden tutkimuskysymyksiä, jotka käsittelevät esitutkintojen keskeyttämistä, -rajoittamista ja syyttämättäjättämispäätöksiä sekä

niistä annettuja tiedoksiintoja, selvittämiseen käytettiin sähköisiä kyselylomakkeita. Kyselylomakkeet sisälsivät sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä.

Sähköisen kyselylomakkeen etuna on sen nopeus kyselyä toimittaessa sekä siihen vastattaessa. Kohderyhmän saavuttaminen kyselylomakkeen toimittamista varten voi kuitenkin joskus vaatia ennakkotyötä. (Valli 2018, osa 1.) Sähköinen kyselylomake mahdollisti huomattavasti suuremman osallistujajoukon tavoittamisen kuin esimerkiksi haastattelujen tekeminen. Sähköisellä kyselyllä vastauksia saatiin kattavasti koko Suomen alueelta. Opinnäytetyöntekijöiden suorittamat haastattelut olisivat tavoittaneet vain muutamia henkilöitä hyvin suppealta maantieteelliseltä alueelta. Lisäksi kaupan alan toimijoille toteutettu sähköinen kysely mahdollisti useamman kauppaketjun osallistumisen tutkimukseen. Sähköisen kyselylomakkeen etuna haastatteluun verrattuna oli muun muassa myös se, että kysymykset esitettiin jokaiselle vastaajalle samanmuotoisina ja opinnäytetyöntekijät eivät voineet omilla fyysisillä eleillä ja sanavalinnoillaan vaikuttaa vastaajiin.

Opinnäytetyössä käytetyt kyselylomakkeet laadittiin Microsoft Forms -ohjelmalla. Kyselyt lähetettiin vastaanottajille poliisilaitoksien- ja syyttäjääalueiden kirjaamojen kautta. Kyselyihin vastaaminen tapahtui vastaanottajien omilla päätelaitteilla (muun muassa älypuhelimella ja tietokoneella) internetissä.

Poliisin ja syyttäjien lisäksi tehtiin sähköinen kysely kaupan alan toimijoille. Kysely toteutettiin yhteistyössä Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnan kanssa. Kaupan liiton turvallisuusvaliokunta tavoitti vaivattomasti ja nopeasti kaupan alan toimijat, joten opinnäytetyöhön oli mahdollista saada kattava otos perusjoukosta. Kysely toteutettiin anonyymisti, joten kaupan alan toimijaa eikä kauppaketjuja voida jälkepäin tunnistaa. Kysymykset puolestaan laadittiin siten, ettei mikään kauppaketju erotu vastauksien perusteella omana ryhmänään.

Kerättyä aineistoa voidaan analysoida usealla eri tavalla (Hirsjärvi ym. 2002, 210). Kyselyiden strukturoiduilla kysymyksillä kerätty vastausaineisto analysoitiin hyödyntäen Microsoft Excel -ohjelmaa. Kyselylomakkeen toteuttamisessa käytetty Microsoft Forms -ohjelma mahdollisti vastausaineiston sujuvan yhteensopivuuden Excelin kanssa. Näin ollen kerätyn aineiston analysointi oli huomattavasti resurssitehokkaampaa kuin tietojen manuaalinen syöttäminen ohjelmasta toiseen. Analysoidusta vastausaineistosta laadittiin prosentuaaliset jakaumat, jotka esitettiin kuvioilla. Kuvioilla esitettiin myymälävarkaus- ja näpistystapauksiin liittyvien esitutkin-
tojen keskeyttämissiin ja rajoittamisiin sekä syyttämättäjättämisspäätöksiin johtaneet syyt. Kuvioita selvennettiin sitä tukevalla tekstiosilla. Kuvioiden ja niitä tarkemmin avaavan tekstin perusteella laadittiin opinnäytetyössä esitettävät johtopäätökset. Kyselylomakkeen laadinnasta ja vastausaineiston keräämisestä kerrotaan tarkemmin luvussa 6.

Kyselyiden avoimien vastauksien analysoinnissa käytettiin laadullisen tutkimuksen analysointitapoja - teemoittelua ja tyypittelyä. Teemoittelemalla kyselyaineisto saatiin esille

tutkimuskysymyksiä osalta keskeiset aiheet. Keskeisten aiheiden selvittyä, vastaukset tyyditettiin eli luokiteltiin ryhmiin. Ryhmien luokittelun perusteena oli ryhmitellä samansisältöiset vastaukset omiin ryhmiinsä. Luokitellut ryhmät nostivat esiin avoimien kysymysten vastauksista oleelliset ja useimmin toistuvat tiedot, joita hyödynnettiin opinnäytetyön tuloksia raportoitaessa.

5 Myymälävarkauksien ja näpistyksien lukumääräinen kehittyminen julkisesti saatavilla olevien tilastojen avulla

Seuraavissa alaluvuissa (5.1-5.3.2) selvitetään myymälävarkauksien ja näpistyksien lukumääräinen kehittyminen Suomessa julkisesti saatavilla olevien tilastojen avulla. Alaluvuissa käydään läpi rikollisuuden tilastointi ja tietolähteet Suomessa sekä käsitellään tilastojen saatavuutta ja luotettavuutta. Lopuksi esitetään myymälävarkauksien ja näpistyksien lukumääräinen kehittyminen vuosien 2017-2019 välisenä aikana poliisin ja Tilastokeskuksen julkaisemia tilastoja hyödyntäen. Luvun lopussa käsitellään myös Ylen vuosien 2018-2021 välisenä aikana julkaisemia tuloksia poliisin keskeyttämistä ja lopettamista esitutkinnoista.

5.1 Rikollisuuden tilastointi ja tietolähteet Suomessa

Suomessa tilastoidaan ilmoitettujen rikosten lukumäärät ja selvitettyt rikokset. Lisäksi tilastoidaan selvittyihin rikoksiin syylliseksi epäiltyjen määrä. Vain rikokset, joista on tehty rikosilmoitus, sakkomääräys, rangaistusmääräys tai on annettu sakko päätyvät tilastoihin. (Tilastokeskus 2021a.)

Rikollisuuden kehitystä seuraa ja analysoi Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Instituutti julkaisee rikollisuustilanne-katsauksia, jotka pohjautuvat poliisin tilastoihin. Rikollisuudesta kerätään tietoa myös väestökyselyllä. Tilastokeskuksen rikostilastot kuvaavat poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleita rikoksia. Poliisin tilastopalvelu julkaisee myös tilastoja rikoksista. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2021a.)

Suuri osa rikoksista jää kirjaamatta tilastoihin, koska tieto tapahtuneesta rikoksesta ei koskaan saavuta viranomaisia. Tällöin puhutaan ns. piilorikollisuudesta. Vakavammat rikokset tulevat viranomaisten tietoon todennäköisemmin kuin lievemmin rangaistavat. Arvio kokonaisrikollisuuden määrästä saadaan selville laskemalla yhteen tilastoitu rikollisuus ja oletettu piilorikollisuuden määrä. Piilorikollisuuden määrä saadaan selville tekemällä uhri- ja väestötutkimuksia. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2021a.)

Viranomaisten tietoon tulleiden rikosten määrään vaikuttaa mm. ihmisten kynnys ilmoittaa rikoksista ja ilmoittamisen helppous. Rikollisuus vaihtelee yhteiskunnallisten muutosten ja

vallitsevien olosuhteiden vaikutuksesta. Esimerkiksi taloudelliset suhdanteet ja teknologinen kehitys vaikuttavat kokonaistasoon. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2021a.)

Suurimman osan rikoksista tekee melko pieni joukko aktiivisia rikosentekijöitä. Alueiden sosioekonomisilla piirteillä on vaikutusta rikollisuuden tasoon, ja rikollisuuden taso vaihtelee jossain määrin alueittain. Useista rikoksista tuomionsa saaneet tekevät ensimmäisen rikoksensa nuoruudessaan. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2021a.)

Tilastokeskuksen tilastot kuvaavat rikoksia, jotka ovat tulleet tietoon tilastokauden aikana. Rikos on voinut tapahtua jo esimerkiksi muutama vuosi ennen tilastokautta. Selvitetyt rikokset tilastoidaan sen vuoden tilastoon, jolloin rikos on selvitetty, vaikka rikos olisi tullut viranomaisten tietoon jo aikaisemmin. Tilaston perusaineisto on saatu poliisin käytössä olevasta PATJA-järjestelmästä. (Tilastokeskus 2021a.)

5.2 Tilastojen saatavuus ja luotettavuus

Opinnäytetyön aikana kohdattiin haasteita muutamien tilastojen saatavuuden suhteen. Tilastotietoa pyydettiin mm. Poliisihallitukselta ja Syyttäjälaitokselta myymälävarkauksiin liittyvistä esitutkinnan rajoittamisen ja -keskeyttämisen sekä syyttämättäjättämispäätöksien määrästä ja syistä. Kyseisiä tilastoja ei pystytty tuottamaan Poliisihallituksen toimesta, koska esitutkinnan päätöstietojen tilastoissa tilastointinimike on sama kuin rikosnimike. Opinnäytetyön tutkimukseen liittyen tilastointinimike on näpistys, lievä varkaus tai varkaus. Ongelmaksi koitui se, että esimerkiksi näpistysnimikkeeseen liittyvissä esitutkinnan päätöksissä oli muitakin kuin myymälävarkauksiin liittyviä näpistyksiä. (Sundelin 2020.)

Esimerkiksi Ylen vuonna 2019 Poliisihallitukselta ja Valtakunnansyyttäjänvirastolta pyytämät tilastot esitutkintojen keskeyttämisistä, lopettamisista ja rajaamisista kattavat kaikki omaisuusrikokset Suomessa (Yle 2019). Omaisuusrikoksiin voidaan lukea useita eri rikoksia. Näitä ovat mm. varkaudet, kavallukset, petokset ja vahingonteot. Kyseiset rikokset voivat kohdentua yksilöön, yrityksiin, kotitalouteen tai yhteisöön. Myymälävarkaudet ja -näpistykset sekä murrot luokitellaan varkausrikoksi. (Rikoksantorjuntaneuvosto 2021b.)

Opinnäytetyössä Syyttäjälaitoksen tilastoja ei kyetty hyödyntämään myymälävarkaus- ja näpistystapausten osalta, koska myymälävarkaus ei ole rikosnimike, jolloin sitä ei sellaisenaan ole tilastoitu. Syyttäjälaitoksen tilastoista olisi ollut mahdollista hakea diaarinumerot syyttämättäjättämispäätöksille, joissa rikosnimikkeenä on törkeä varkaus, varkaus tai näpistys. Näiden diaarinumeroiden avulla olisi ollut mahdollista tehdä tarkennettu tietopyyntö laadittuihin asiakirjoihin.

Koko Suomi huomioiden törkeä varkaus-, varkaus- ja näpistystapauksiin liittyviä syyttämättäjättämispäätöksiä oli tuhansia. Esimerkiksi syyttämättäjättämispäätöksiä oli tammikuusta

2015 lokakuun loppuun 2020 yhteensä 2 472 kappaletta. Syyttämättäjättämispäätöksien tutkiminen onnistuu vain syyttäjälueiden arkistopaikalla. (Hirvonen 2020.) Näiden lähes 2 500 päätöksen tutkiminen ja niistä myymälävarkaus- ja näpistystapausten selvittäminen olisi vaahtinut opinnäytetyöntekijöiltä merkittävästi lisäresursseja. Opinnäytetyön laajuuden takia asia jätettiin tällä tarkkuudella selvittämättä.

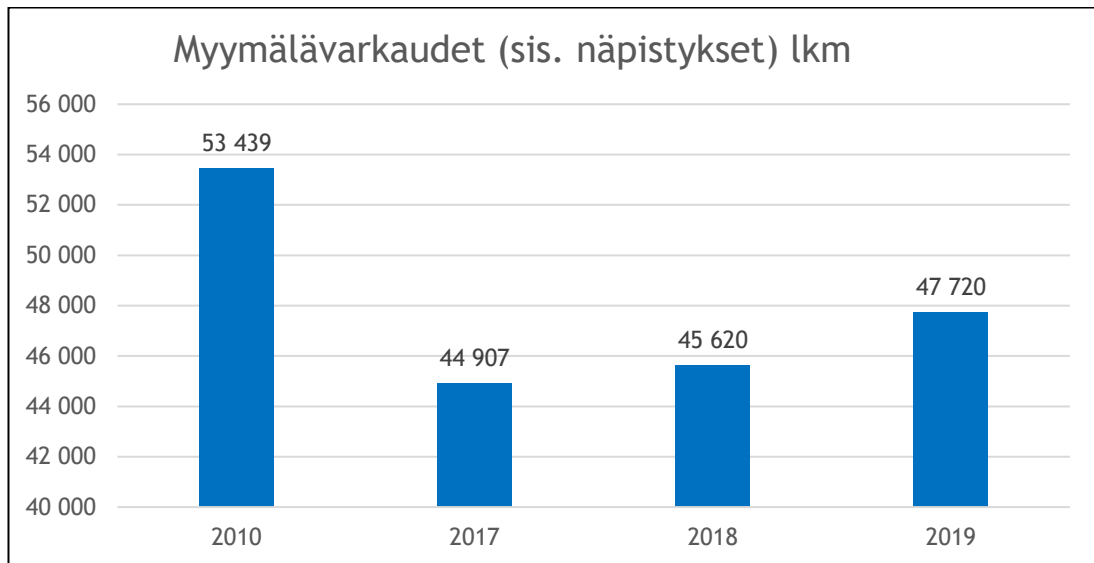
Jo vuonna 2011 ilmestyneessä Haaste-verkkolehden artikkelissa on käsitelty rikostilastojen tulkintojen ongelmaa ja sitä, miten vertailukelpoisia käytetyt tiedot ja mittarit ovat. Artikkelissa mainitut kriminologi Kauko Aromaa ja rikosoikeusjärjestelmän tutkija Tapio Lappi-Sepälä olivat sitä mieltä, että poliisitilastot ovat myös kansainvälisesti erittäin heikosti vertailukelpoisia. Lukujen vertailtavuus esimerkiksi maasta toiseen on hyvin heikkoa, koska rikosmääritelmät, rikosten ilmitulotodennäköisyys ja rikosten kirjaamismenetelmät vaihtelevat suuresti. Kansainväliset uhritutkimukset, jotka on tehty osanottajamaissa samoin kysymyksiin ja menetelmin ovat vertailukelpoisempia. Tarkasti tehdyn uhritutkimuksen katsotaan täydentävän poliisin rikostilastoja. (Takala 2011.) Puutteellinen tilastoaineisto pyrittiin selvittämään poliisille, Syyttäjälaitoksella ja kaupan alan toimijoille tehdyllä sähköisellä kyselyllä.

5.3 Julkiset lähteet

Myymälävarkauksista ja näpistyksistä on olemassa julkisesti saatavilla olevaa, kerättyä tilastotietoa. Tilastotietoa on saatavilla Tilastokeskukselta ja poliisilta. Tilastokeskuksen ja poliisin tilastot käsitellään samassa alaluvussa 5.3.1. Näiden toimijoiden lisäksi Yle on käsitellyt omissa julkaisuissaan myymälävarkauksiin ja näpistykseen liittyvää tietoa. Tilastokeskuksen ja Ylen tiedot ovat saatavissa toimijoiden internet-sivuilta. Syyttäjälaitoksen tiedot ovat saatavilla tietopyyntöjen kautta. Opinnäytetyön aiheen osalta Syyttäjälaitoksen tilastojen hyödyntämisen ongelma tuotiin esille edellisessä luvussa.

5.3.1 Tilastokeskus ja poliisi

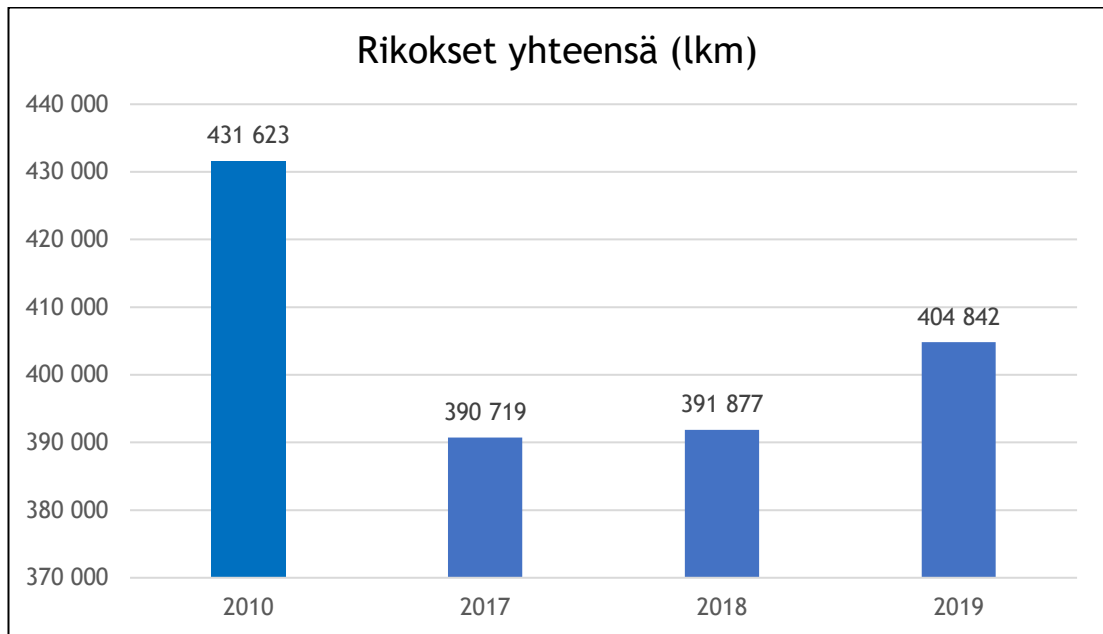
Tilastokeskuksen tilasto on laadittu sisäministeriön poliisiasiaain tietojärjestelmästä (PATJA) saaduista tiedoista (Tilastokeskus 2021b). Tilastokeskuksen julkaiseman aineiston perusteella myymälävarkauksien määrä on vuodesta 2017 alkaen ollut nousujohteinen. Vuonna 2017 myymälävarkauksien määrä oli 44 907 kappaletta. Vuonna 2018 myymälävarkauksien lukumäärä kasvoi 713 tapauksella, kokonaismäärän ollessa 45 620. Edellisten vuosien mukainen nouseva trendi jatkui edelleen vuonna 2019, jolloin myymälävarkauksien määrä oli yhteensä 47 720 (kuviot 3).

Kuvio 3: Kirjattujen myymälävarkauksien lukumäärät vuosina 2010, 2017, 2018 ja 2019 (Tilastokeskus 2021b).

Vaikkakin myymälävarkaukset ovat viime vuosina lisääntyneet vuosittain noin 700-2 100 tapauksella, myymälävarkauksien kokonaislukumäärä on vielä huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi vuonna 2010. Vuonna 2010 myymälävarkauksia kirjattiin yhteensä 53 439. Vuoteen 2019 verrattuna vuonna 2010 kirjattiin 5 719 myymälävarkauksista enemmän. (Tilastokeskus 2021b.)

Vertaamalla myymälävarkauksien lukumääräistä kehittymistä muiden rikostyyppien lukumääräiseen kehittymiseen samalla ajanjaksolla saadaan selvitettyä, onko pelkästään myymälävarkaukset kasvussa tai laskussa vai onko kyseessä samansuuntainen trendi muidenkin rikostyyppien osalta. Tilastokeskuksen tilastoista selviää useiden muiden rikosten lukumääräisen kehittymisen kyseisinä vuosina. Kuviossa 4 on esitetty ”Eräiden rikostyyppien kehitys” tarkasteltavana ajanjaksona.

Kuvio 4: ”Eräiden rikostyyppien kehitys” -tilaston rikosten kokonaismäärä vuosina 2010, 2017, 2018 ja 2019 (Tilastokeskus 2021b).

Tilastojen perusteella myymälävarkauksien lukumäärän kasvaminen korreloi vahvasti monissa muissakin rikoksissa havaittua noususuhdannetta. Muun muassa poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleiden ryöstöjen, petoksien/kavalluksien, pahoinpitelyiden, raiskauksien ja huumausainerikosten osalta vuosina 2017-2019 tapausten lukumäärä jatkoi vuositasolla tarkastellen kasvua. Tilastokeskuksen tuottaman ”Eräiden rikostyyppien kehitys” -tilaston mukaan rikosten kokonaismäärää tarkastellen trendi on yhtenevä myymälävarkauksien lukumäärän kanssa.

5.3.2 Yle

Yle on puolestaan tutkinut vuosien 2018-2021 välisenä aikana poliisin keskeyttämiä ja lopettamia esitutkintoja. Yle ei ensisijaisesti keskittynyt myymälävarkauksien esille tuomiseen, vaan asiaa sivuttiin niin Ylen verkkosivujen artikkeleissa kuin Yle Areenassa katsottavassa olevassa Marja Sannikan ”Rikolliset pääsevät palkhästä” -ohjelmassa. Myymälävarkauksien tapaukset nousivat niissä esille käsiteltäessä vähäisten omaisuusrikosten tutkimatta jättämisestä tai niiden päättämistä eli esitutkinnan rajoittamista.

Ylen tietojen mukaan poliisin lopettamien esitutkintojen tai kokonaan aloittamattomien esitutkintojen määrä lähes kaksinkertaistui vuosien 2013-2017 välisenä aikana. Vuonna 2013 lopetettuja tai kokonaan aloittamattomia tapauksia oli 6 940, kun taas vuonna 2017 tapauksia oli 11 622. Yleisimmiksi rikosnimikkeiksi esitutkinnan rajoittamisessa mainittiin näpistykset, lievät varkaudet, lievät petokset, kunnianloukkaukset ja liikennerikkomukset. (Yle 2018.)

Yle jatkoi asian tutkimista ja julkisuuteen tuomista vuonna 2019. Ylen vuonna 2019 julkaisemassa artikkelissa keskeytettyjen ja päätettyjen esitutkintojen sekä kokonaan tutkimatta jätettyjen tapausten määrä vuonna 2018 oli yhteensä 137 000. Näin ollen vuoden 2018 jokaisena päivänä jätettiin keskimäärin 375 tapausta tutkimatta. Artikkelissa nostettiin esille, että suuri osa poliisin keskeyttämistä tutkinnoista käsittelivät omaisuus- ja väkivaltarikoksia. Sama ilmiö toistui syyttäjillä - 20 000:sta tutkimatta jätetyistä tai lopetetuista tutkinnoista 8 600 tapausta oli omaisuusrikoksia. (Yle 2019.)

Yle toi asian uudelleen esille vuonna 2021. Marja Sannikan ”Rikolliset pääsevät palkähästä” -ohjelmassa etsittiin muun muassa syitä, miksi aiemmin mainitut omaisuusrikokset jäivät tutkimatta tai niiden tutkinta keskeytetään. Ohjelmassa puhuneet rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvasen ja poliisiylijohtaja Seppo Kolehmainen mukaan rikosten tutkimatta jättämiset johtuvat poliisihenkilöstön resurssipulasta - Suomessa on asukasluvuun suhteutettuna vähiten poliiseja Euroopan unionin muihin maihin verrattuna.

Resurssien ollessa niukat, priorisointi tutkittavien rikoksien osalta on tehtävä. Tällöin tärkeysjärjestyksessä etusijalle nousevat vakavimmat rikokset. Poliisiylijohtaja Kolehmainen mukaan omaisuusrikoksien tutkiminen on myös haastavaa, koska poliisille tulee päivittäin keskimäärin 1 473 rikosilmoitusta, joista omaisuusrikoksia on 692. Ilmoitetuista omaisuusrikoksista noin 70 % on niin sanottuja pimeitä, joka tarkoittaa, että rikoksen tekijä ei ole tiedossa. (Yle 2021.)

6 Kyselyiden laatiminen, iterointi ja lähettäminen sekä vastauksien analysointi

Kyselyt laadittiin siten, että vastaamiseen käytettävää aikaa kuluisi vähän, ja kysymyksiä olisi vain pakollinen määrä opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä selvittämiseksi. Kyselyt käsittivät 11-13 kysymystä (poliisi 11, syyttäjät 11 ja kaupan alan toimijat 13). Poliisit käyttivät kyselyn tekemiseen keskimäärin 8 minuuttia 8 sekuntia, syyttäjät 7 minuuttia 51 sekuntia ja kaupan alan toimijat 7 minuuttia 49 sekuntia.

Tutkimuksen kohdejoukoille annettiin 2-4 viikkoa vastausaikaa suorittaa kysely. Kyselyihin vastaamisesta muistutettiin kahdella muistutusviestillä ennen määräajan loppumista. Havaintona muistutusviestien tehokkuudesta todettiin niiden olevan vastausprosenttien kasvattajana varsin vähäinen. Tämä voi johtua muun muassa siitä, että niin kyselyt kuin muistutusviestit lähetettiin kirjaamojen tai yhteys henkilöiden kautta. Lisäksi kyselyyn osallistuminen oli vapaaehtoista, jolla saattoi olla vaikutusta vastausprosentin suuruuteen. Kyselyiden vastausprosentit jäivät alhaiseksi. Internetissä toteutettavien kyselylomakkeiden alhaisista vastausprosentista mainittiin jo vuonna 2016 Yhteiskuntapolitiikan lehdessä, jossa Aki Koivula, Pekka Räsänen ja Outi Sarpila kirjoittivat asiasta (Koivula, Räsänen & Sarpila 2016, 174-185).

Artikkeliin peilaten opinnäytetyön alhainen vastausprosentti noudattelee yleistä trendiä internetissä toteutettavien kyselyiden osalta.

Kyselyissä käytettiin pääosin strukturoituja monivalintakysymyksiä, joiden vastausvaihtoehtona käytettiin prosentteihin sidottuja arvoja. Prosentteihin sidotut vastaukset soveltuivat tuottamaan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä selvittämiseen oikeanlaista, vastaajien arvioihin perustuvaa aineistoa. Arvioihin perustuvan aineiston kerääminen todettiin tässä opinnäytetyössä toimivaksi, koska myymälävarkauksia ei rikosnimekkeenä sellaisenaan kirjata tilastoihin. Tästä johtuen vastaajilta olisi vaadittu huomattava määrä resursseja tarkkojen myymälävarkaukstopausten lukumäärien selvittämiseksi.

Kyselyissä käytettiin myös avoimia kysymyksiä. Avoimia kysymyksiä oli poliisien ja syyttäjien kyselyssä kolme ja kaupan alan toimijoiden kyselyssä viisi. Avoimilla kysymyksillä haluttiin vielä tarkentaa tutkimuksen tuloksien osalta keskeisimpiä kysymyksiä. Lisäksi avoimien kysymysten avulla mahdollistettiin kyselyihin osallistuvien henkilöiden mielipiteiden esilletuominen tutkittavaan asiaan liittyen. Poliisille esitettyihin avoimiin kysymyksiin saatiin vastauksia yhteensä 293. Syyttäjien avoimiin kysymyksiin vastauksia saatiin yhteensä 118, ja kaupan alan toimijoiden avoimiin kysymyksiin vastauksia annettiin yhteensä 878. Avoimien kysymysten vastauksia ei julkaistu opinnäytetyön liitteenä, koska vastausaineisto on myönnetyn tutkimuslupaehtojen mukaisesti vain opinnäytetyöntekijöiden käytettävissä ja hallussa rajallisen ajan.

Kyselyt poikkesivat toisistaan hieman johtuen tutkimukseen osallistuvista toimijoista. Kaupan alan toimijoille esitetyt kysymykset poikkesivat poliisille ja syyttäjille esitetyistä kysymyksistä siten, että kaupan alan toimijoilta kysyttiin myymälävarkauksien ja niiden yrityksen ilmoittamiseen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi heiltä kysyttiin, kuinka usein he saivat tiedoksi ilmoittamiensa myymälävarkaukstopausten päätökset.

Kyselylomakkeen kysymykset luetutettiin ja esitarkistettiin kyselyyn osallistuneiden tahojen yhteyshenkilöiden ja opinnäytetyön ohjaajan toimesta. Poliisihallituksen osalta kysymykset tarkistettiin tutkimuslupahakemuksen yhteydessä, ja Syyttäjälaitoksille lähetettäviä kysymyksiä kommentoi apulaisvaltakunnansyyttäjä Jukka Rappe. Kaupan alan toimijoille esitettävät kysymykset oikoluki ja kommentoi Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnan puheenjohtaja Petri Käyhkö. Saadun palautteen perusteella kyselyitä täydennettiin ennen niiden lähettämistä vastaanottajille. Kyselyt saatesanoineen ovat liitteissä 1-3.

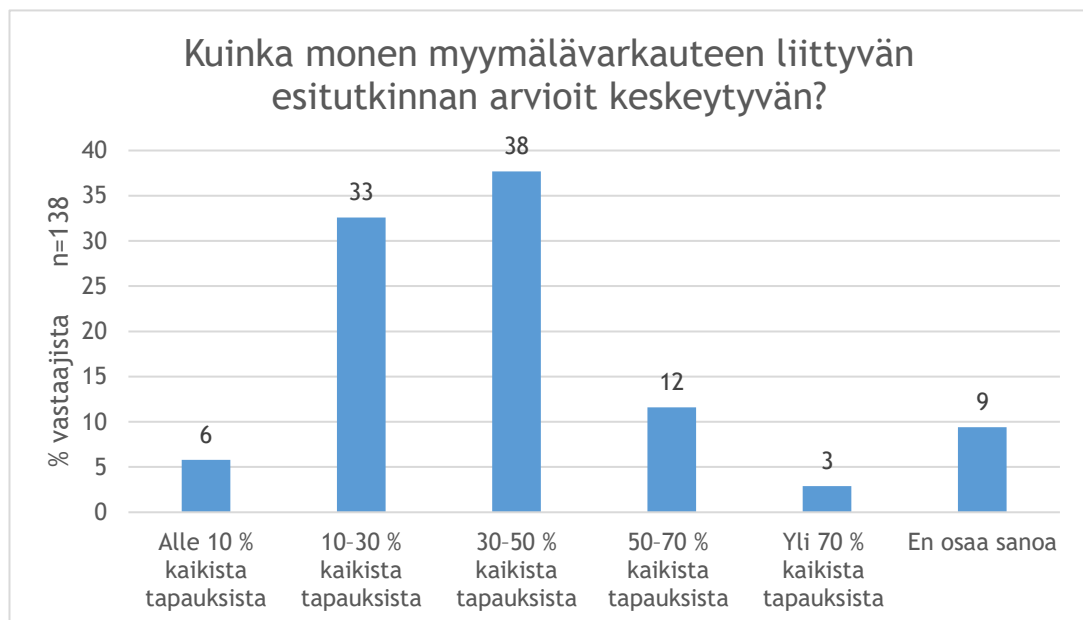
6.1 Kysely poliisille

Suomessa on 11 poliisilaitosta, jotka muodostavat paikallispoliisin (Sisäministeriö 2021). Kysely lähetettiin kaikille poliisilaitoksille. Saadun tiedon mukaan kysely saavutti 1 113 henkilöä, joista kyselyyn vastasi 138 henkilöä. Vastausprosentiksi muodostui 12,4 %. Kysely lähetettiin myös Keskusrikospoliisille. Keskusrikospoliisissa kyselyyn ei kuitenkaan vastattu, koska

Keskusrikospoliisissa ei tutkita myymälävarkauksia (Björk 2021). Keskusrikospoliisi on keskittynyt tutkimaan vakavampia rikoksia (Sisäministeriö 2021).

Poliisilta kysyttiin ensimmäiseksi, kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan he arvioivat keskeytyvän (kuvio 5). Lisäksi avoimella jatkokysymyksellä selvitettiin, mikä oli heidän mielestään yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämiseen. Kyselyyn vastaajista eniten (38 %) arvioi esitutkinnan keskeytyvän 30-50 % kaikista myymälävarkauteen liittyvistä tapauksista. Toiseksi eniten (33 %) vastauksia sai esitutkinnan keskeytyminen 10-30 % kaikista tapauksista.

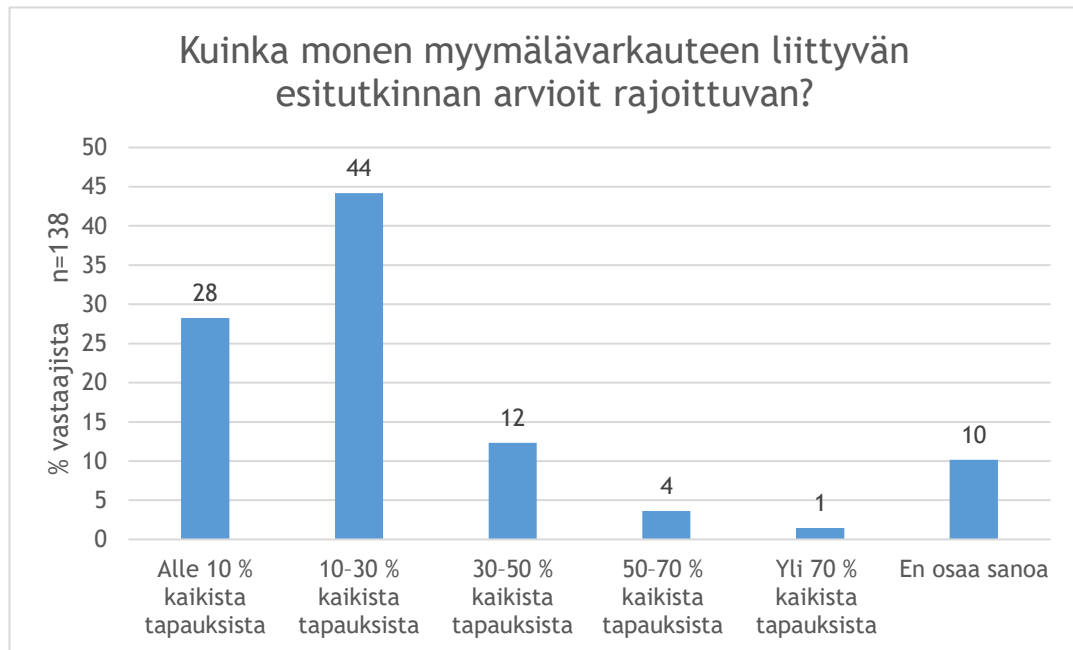
Selkeästi yleisimmäksi syyksi myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan keskeyttämiseksi ilmoitettiin se, ettei myymälävarkauden tekijää ollut tiedossa ja/tai tekijää ei kyetty tunnistamaan. Kaikista vastaajista yli puolet (59 %) ilmoitti yleisimmäksi syyksi kyseisen asian. Tekijän tunnistamiseen liittyen 25 % vastaajista nosti esille ongelman siitä, että kaupan alan toimijoiden videokamerat ja niiden tallenteet ovat huonolaatuisia, jolloin tekijän tunnistaminen on mahdotonta. Lisäksi mainittiin, että videokamerat ovat jossain kauppoissa sijoitettu siten, ettei niiden avulla kyetä saamaan tarvittavaa tietoa tapahtuneesta myymälävarkauksesta ja sen tekijästä. Osa vastaajista toi esille myös poliisin resurssipulan tutkittaessa tapahtuneita rikoksia.

Kuvio 5: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan arvioit keskeytyvän?

Poliisilta kysyttiin myös, kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan kyselyyn osallistuneet arvioivat rajoittuvan (kuvio 6). Eniten vastaajista (44 %) arvioi 10-30 % kaikista myymälävarkauksista rajoittuvan. Toiseksi eniten vastaajista (28 %) arvioi alle 10 %

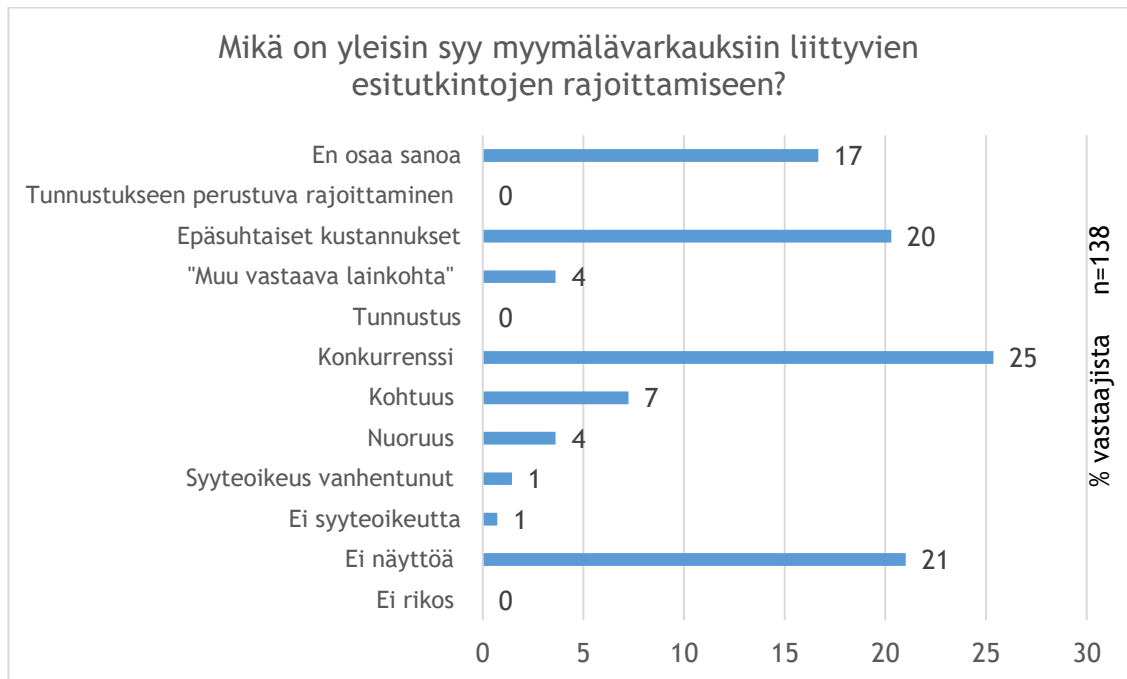
tapauksista rajoittuvan. Nämä kaksi vastausvaihtoehtoa saivat yhteensä 72 % kaikista vastauksista. Muut jäljelle jääneet vastausvaihtoehdot jakautuivat tasaisemmin.

Kuvio 6: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutinnan arvioit rajoittuvan?

Edelliseen kysymykseen liittyen opinnäytetyössä selvitettiin, mikä on yleisin syy esitutkintojen rajoittamiseen (kuvio 7). Vastausvaihtoehdoissa käytettiin Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (ROL 689/1997) ja Rikoslaisissa (RL 39/1889) määritettyjä syitä, joiden perusteella esitutkinnat voidaan rajoittaa. Vastaajista 25 % ilmoitti myymälävarkauksien esitutkintojen rajoittamisen yleisimmäksi syyksi konkurrenssin. Konkurensiperusteella tehdyllä esitutkinnan rajoittamisella tarkoitetaan muun muassa sitä, että myymälävarkauden tekijä on tehnyt useita muitakin rikoksia ja tehty myymälävarkaus ei enää olennaisesti lisää kokonaisrangaistuksen määrää (Tilastokeskus 2021c). Toiseksi yleisin syy oli ei näyttöö -peruste (21 % vastaajista), ja kolmanneksi yleisimpänä syyinä nousi esiin epäsuhtaiset kustannukset (20 % vastaajista).

Kysymyksen vastausvaihtoehdoissa on huomioitava, että vastausvaihtoehdoista puuttui vähäisyysperuste eli ROL:n 1 luku 7 § 1-kohta. Tällä oli vääjäämättä vaikutusta kerättyyn tutkimustulokseen kysymyksen osalta. Vapaa sana -osioissa 10 % vastaajista nosti vähäisyysperusteen puuttumisen esille.

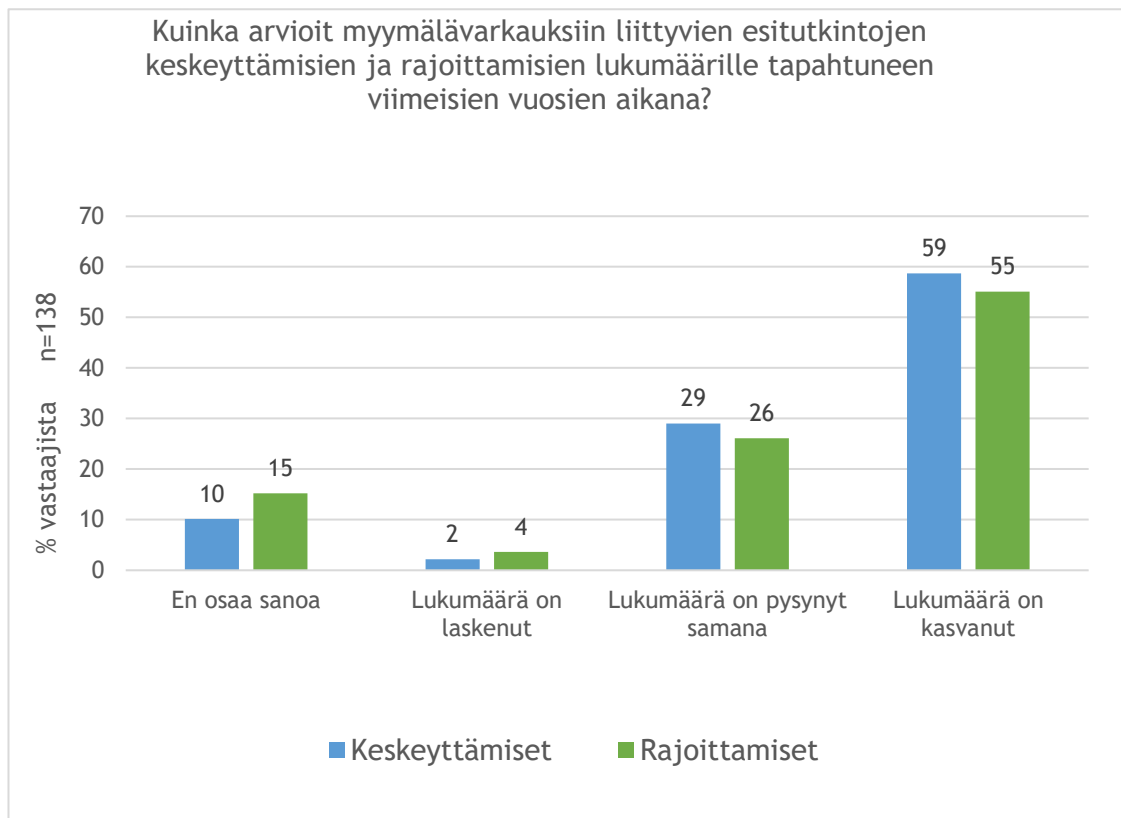
Kuvio 7: Mikä on yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen?

Myymälävarkauksien esitutkintojen rajoittamiseen liittyen kyselyyn osallistuneille esitettiin jatkokysymys, onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä (kuvio 8). Saatu tulos oli varsin yksiselitteinen. Kaikista vastaajista 97 % oli sitä mieltä, että syyvalikoima on riittävä. Vain 3 % kyselyyn osallistuneista vastasi esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoiman olevan riittämätön.

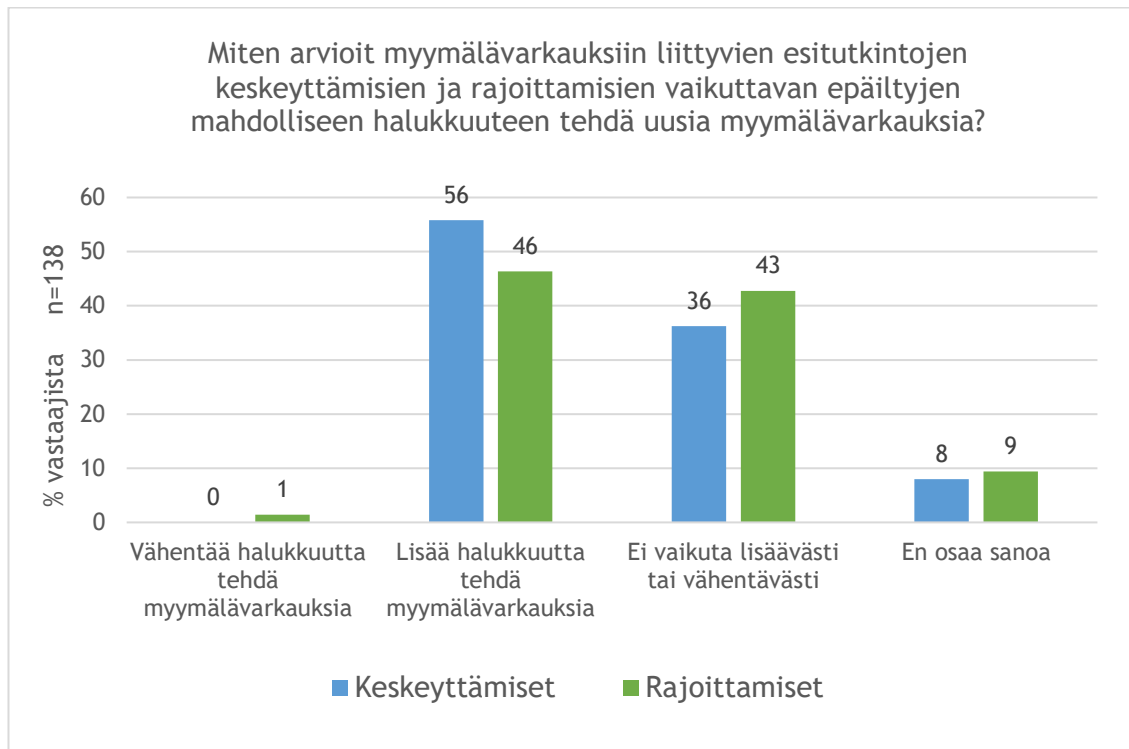
Kuvio 8: Onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä?

Poliisille kohdennetun kyselyn loppuosiossa kysyttiin arvioita, mitä on tapahtunut esitutkintojen keskeyttämisen ja -rajoittamisen lukumäärille viimeisien vuosien aikana (kuvio 9). Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että sekä esitutkintojen keskeyttämiset (59 % vastaajista) että rajoittamiset (55 % vastaajista) olivat kasvaneet. Lähes kolmannes vastaajista (29 %) arvioi niin esitutkintojen keskeyttämisen kuin -rajoittamisen (26 % vastaajista) lukumäärän pysyneen samana viimeisien vuosien aikana. Vain 2 % vastaajista arvioi esitutkintojen keskeyttämisen lukumäärän laskeneen. Vastaavasti esitutkinnan rajoittamisen osalta vain 4 % vastaajista arvioi lukumäärän laskeneen.

Kuvio 9: Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämisen ja rajoittamisen lukumäärille tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?

Kyselyn loppuosiossa tiedusteltiin myös arvioita, miten myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämiset ja rajoittamiset vaikuttavat epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia (kuvio 10). Vastaajista 56 % arvioi esitutkintojen keskeyttämisen lisäävän halukkuutta tehdä uusi myymälävarkaus. Vastaajista 46 % arvioi myös esitutkintojen rajoittamisen lisäävän halukkuutta rikoksen uusimiseen. Suhteellisen iso prosentti vastaajista oli myös sitä mieltä, että esitutkintojen keskeyttämiset (36 % vastaajista) ja esitutkintojen rajoittamiset (43 % vastaajista) eivät vaikuta lisäävästi tai vähentävästi halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia.

Kuvio 10: Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämisen ja rajoittamisen vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?

Kyselyn lopuksi kyselyyn osallistuneille annettiin mahdollisuus tuoda vapaasti esille tutkittavaan aiheeseen liittyviä asioita. Vapaa sana -osiosta erottui selvästi kaksi asiakokonaisuutta. Eniten vapaa sana -osiossa korostui poliisin heikot resurssit, joiden takia kaikkien rikosten tutkiminen on mahdotonta. Vastajat kuvasivat heikkojen resurssien aiheuttamat haasteet muun muassa näin:

”...poliisi haluaisi tutkia kaikki rikokset, riippumatta rikoksen laadusta ja törkeydestä. Vaalitettavasti resurssitilanne on ollut hyvin pitkään jo sellainen, että tutkittavien asioiden priorisointia joudutaan tekemään ajoittain rankallakin kädellä...” ja ”Poliisin ja syyttäjien vähäiset voimavarat pakottavat keskittymään ns. isoihin juttuihin. Niistäkin saadaan tarpeeksi sapiskaa tutkinta-ajoista ja laadun puutteesta.”

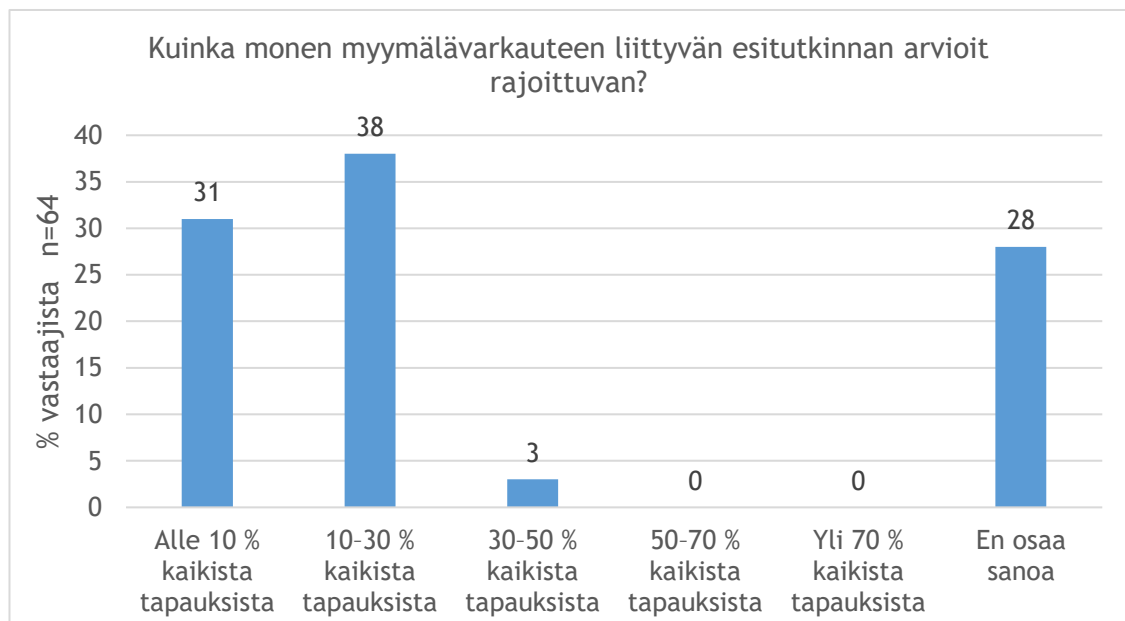
Toisena asiakokonaisuutena vapaa sana -osiossa havaittiin poliisin halu tuoda esille myymälävarkaiden tunnistamiseen ja tekijöiden kiinnisaamiseen liittyviä asioita. Kauppiaiden käytössä olevat valvontakameroiden todettiin olevan monen vastaajan mielestä huonolaatuisia ja niiden fyysiseen sijaintiin kaupan tiloissa tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Lisäksi vastauksissa tuli esiin myös, kuinka haastavaa on saada tekijä kiinni, jos myymälävarkaus paljastuu vasta jälkikäteen, jolloin tekijä on jo ehtinyt poistua kaupasta. Eräs vastaaja ilmaisi asian näin:

”...asianomistajat turvautuvat valvontakameran kuvien tarkasteluun jälkikäteen ja tekijä ei jää kiinni teon jälkeen, vaan yritetään tunnistaa videokuvista ja arpoa mitä omaisuutta vei (usein huonosti nähtävissä) Jos tekijä jäisi teosta kiinni tapahtumapaikalla, tulisi henkilöllisyys selväksi ja anastettu omaisuus selviäisi tarkasti.”

6.2 Kysely syyttäjille

Syyttäjälaitos koostuu viidestä syyttäjälalueesta ja valtakunnansyyttäjän toimistosta. Kyselyt lähetettiin kaikille syyttäjälueille: Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Pohjois-Suomi, Itä-Suomi ja Ahvenanmaa. (Syyttäjälaitos 2021c.) Valtakunnansyyttäjän toimistolle ei lähetetty kyselyä, koska siellä ei hoideta syyttäjän tehtäviä myymälävarkausasioissa (Rappe 2021). Tästä johtuen kysely saavutti saadun tiedon mukaan 387 syyttäjää, joista kyselyyn vastasi 64 syyttäjää. Vastausprosentiksi muodostui 16,5 %.

Ensimmäiseksi syyttäjiltä kysyttiin, kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan he arvioivat rajoittuvan (kuvio 11). Vastaaajista 38 % arvioi, että kaikista myymälävarkaus tapauksista rajoittuu 10-30 %. Vastaaajista 31 % arvioi alle 10 % kaikista tapauksista rajoittuvan. Vastaaajista 28 % ei osannut sanoa. Nämä kolme vastausvaihtoehtoa muodostivat yhteensä 97 % kaikista vastauksista.

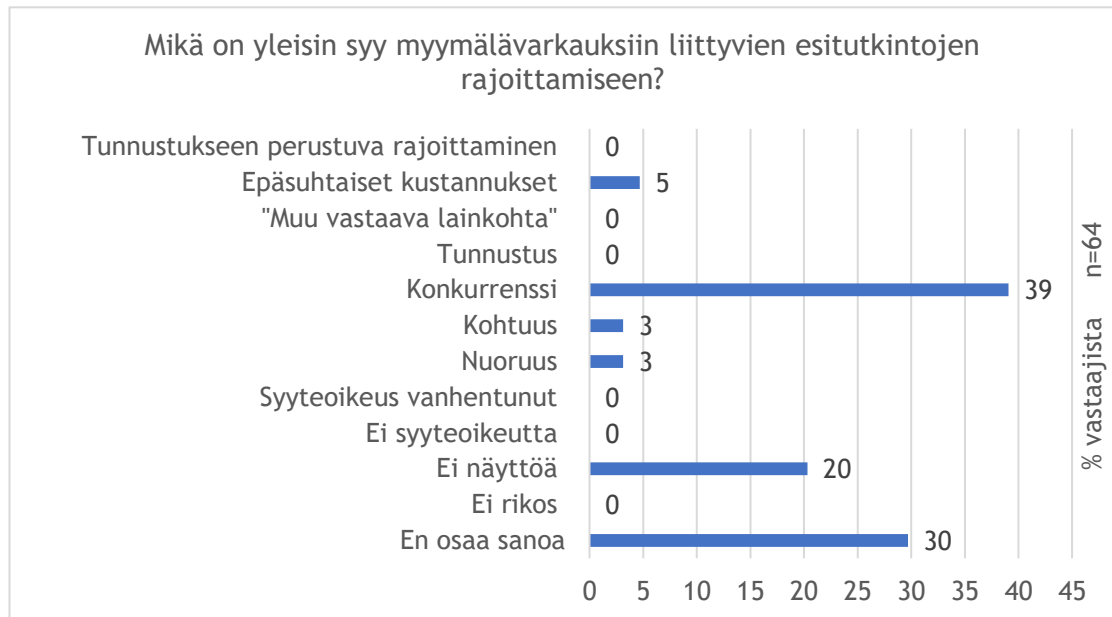

Kuvio 11: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan arvioit rajoittuvan?

Ensimmäiseen kysymykseen liittyen kyselyn avulla selvitettiin yleisin syy esitutkintojen rajoittamisiin liittyen (kuvio 12). Vastausvaihtoehdot perustuvat Lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) ja Rikoslakiin (39/1889), joiden perusteella esitutkintaa voidaan rajoittaa. Vastaaajista 39 % ilmoitti myymälävarkauksien esitutkintojen rajoittamisien yleisimmäksi syyksi

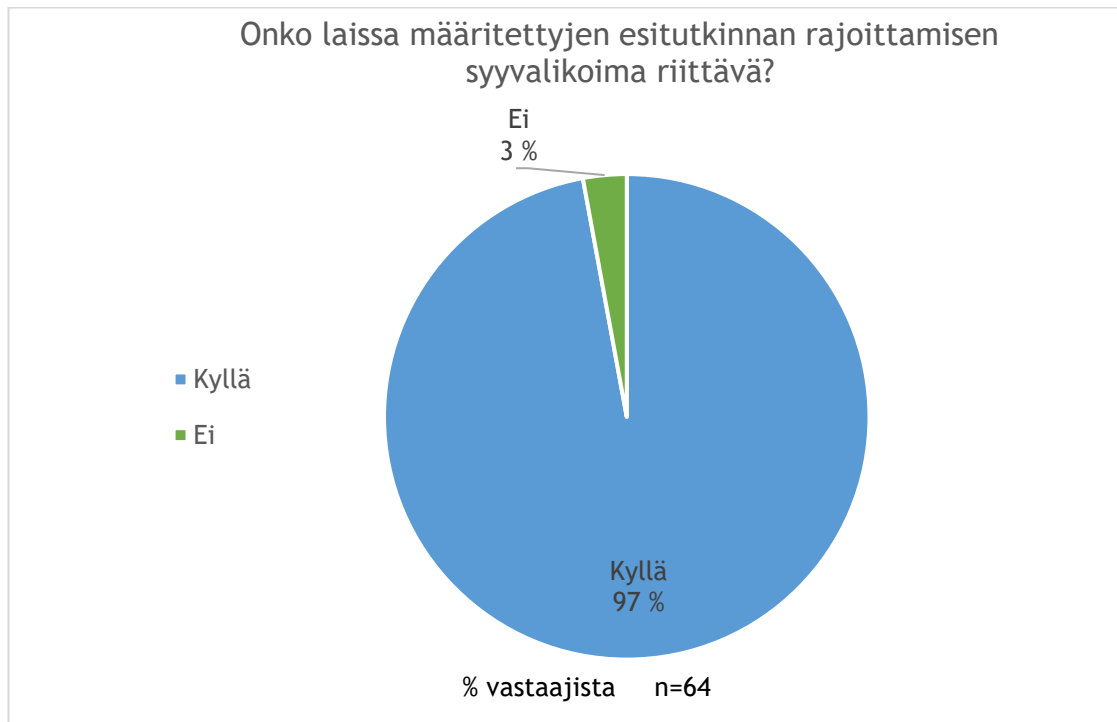
konkurrenssin. Vastaaajista 30 % ei osannut sanoa syytä, ja 20 % vastaaajista vastasi rajoittamisen syyn olleen ei näyttöä -perusteella.

Toisen kysymyksen kohdalla on huomioitava, että vastausvaihtoehdoista puuttui vähäisyysperuste ROL:n 1 luku 7 § 1-kohta. Tällä oli epäilemättä vaikutus saatuun tutkimustulokseen tämän kysymyksen osalta. Viimeisessä kysymyksessä, vapaa sana -osiossa, 9 % vastaaajista toi kumminkin esille vähäisyysperusteen puuttumisen kysymyksen vastausvaihtoehdoista.

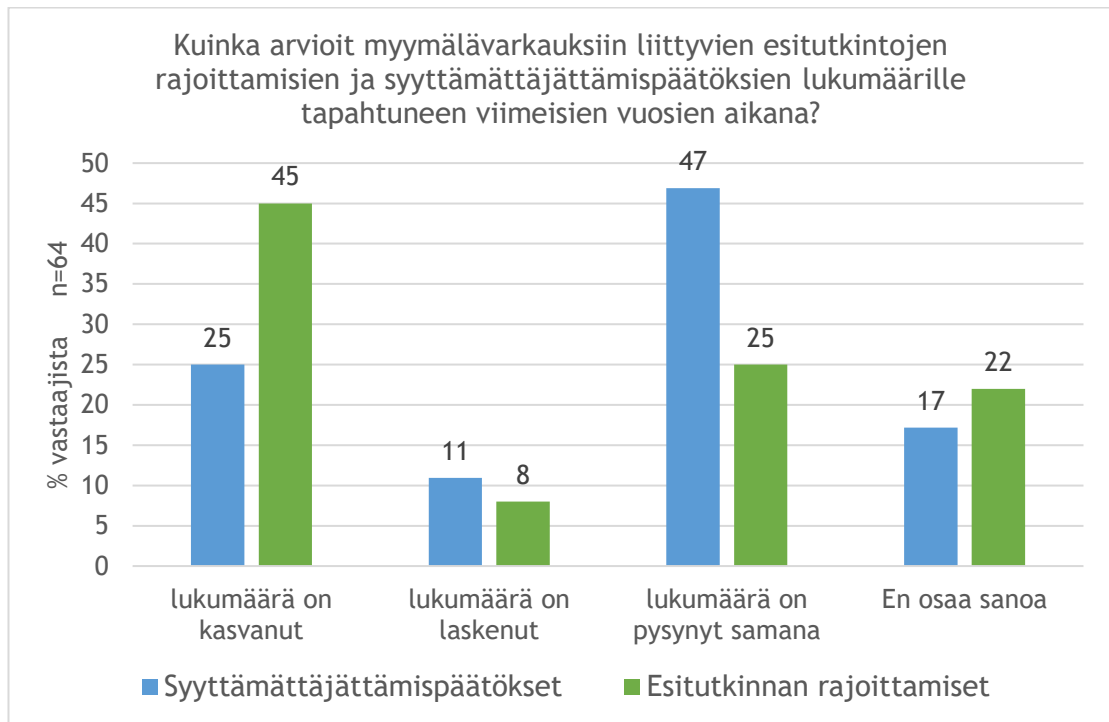
Kuvio 12: Mikä on yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen?

Myymälävarkauksien esitutkintojen rajoittamiseen liittyen kyselyyn osallistuneilta haluttiin selvittää, onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä (kuvio 13). Kaikista vastaaajista 97 % oli sitä mieltä, että syyvalikoima on riittävä. Kyselyyn osallistuneista 3 % vastasi esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoiman olevan riittämätön. Jos kyselyyn osallistunut vastasi ei, jatkokysymyksenä oli vapaa sana -osio, johon sai halutessaan tuoda esille myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen liittyviä asioita. Esiin nousi mm. se, että syyvalikoimassa tulisi olla myös vaihtoehto esitutkinnan rajoittamiselle, jos esitutkinta tai mahdollinen käräjäoikeuskäsittely aiheuttaisi liikaa työtä asian laatuun nähden. Yhtenä vaihtoehtona nähtiin myös, että poliisin antamissa sakoissa tulisi olla käytössä sakon muuntorangeistus.

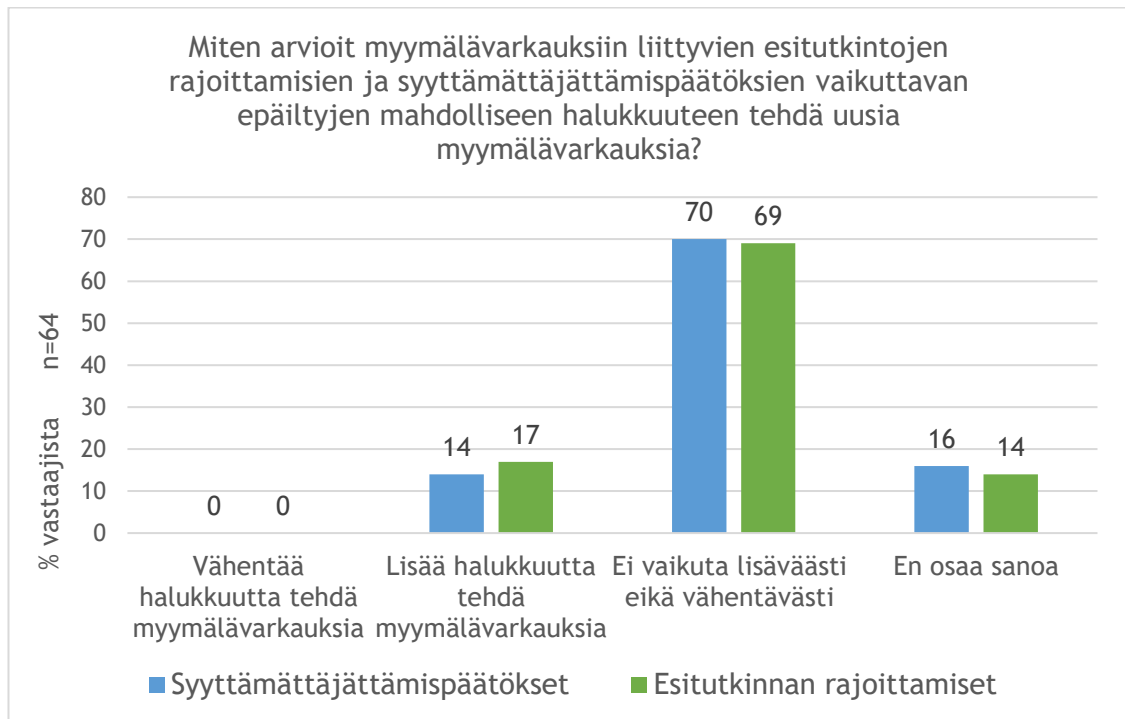
Kuvio 13: Onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä?

Kyselyn loppupuolella syyttäjiltä kysyttiin arvioita, mitä on tapahtunut myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisen ja syyttämättäjättämispäätöksien lukumäärille viimeisten vuosien aikana (kuviot 14). Vajaa puolet vastaajista (45 %) arvioi, että esitutkintojen rajoittamisen lukumäärä on kasvanut ja neljäsosa vastanneista arvioi syyttämättäjättämispäätöksien lukumäärän kasvaneen. Melkein puolet vastaajista (47 %) arvioi syyttämättäjättämispäätöksien ja neljäsosa vastaajista arvioi esitutkintojen rajoittamisen lukumäärän pysyneen samana. Vastaajista vain 8 % arvioi esitutkintojen rajoittamisen lukumäärän laskeneen ja vastaavasti 11 % arvioi syyttämättäjättämispäätöksien lukumäärän laskeneen.

Kuvio 14: Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisten ja syyttämättäjättämispäätöksien lukumäärille tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?

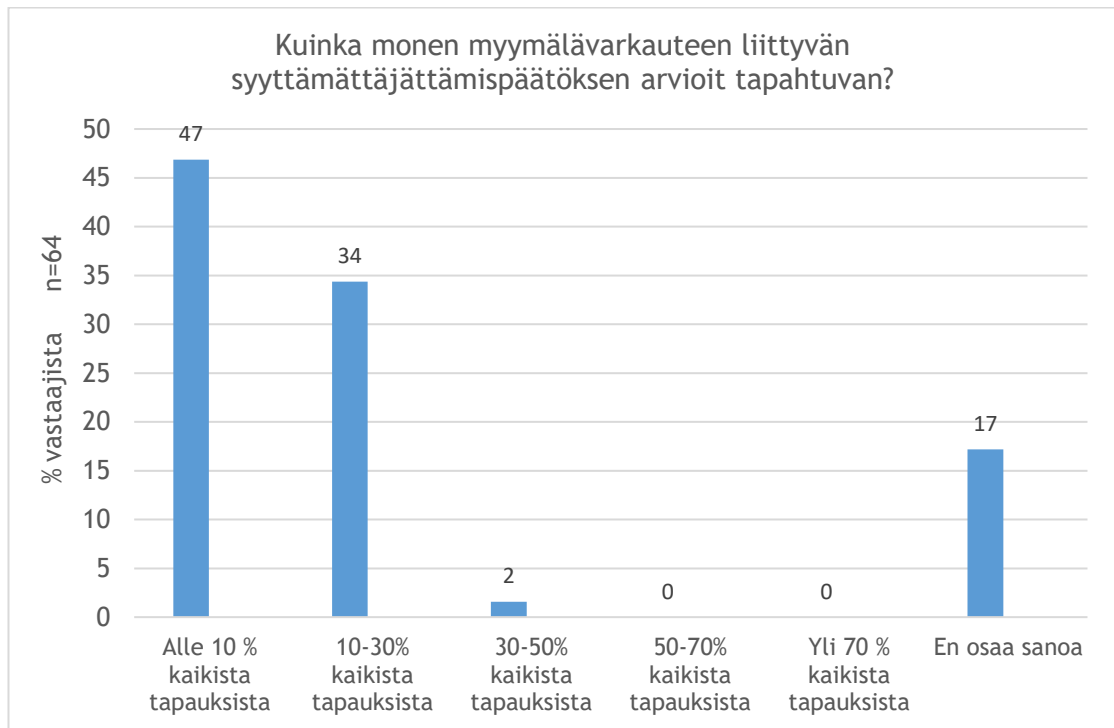
Edelliseen kysymykseen liittyen kyselyyn osallistuvilta haluttiin selvittää, miten he arvioivat myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisten ja syyttämättäjättämispäätöksien vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia (kuvio 15). Vastaajista 70 % oli sitä mieltä, että syyttämättäjättämispäätökset eivät lisäävästi eivätkä vähentävästi halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia. Iso osa vastaajista (69 %) oli sitä mieltä, että esitutkintojen rajoittamiset eivät myöskään vaikuta lisäävästi eivätkä vähentävästi halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia. Loput alle 20 % vastaajista oli sitä mieltä, että niin myymälävarkauksiin liittyvien syyttämättäjättämispäätöksien kuin esitutkintojen rajoittamisten uskotaan lisäävän halukkuutta tehdä myymälävarkauksia.

Kuvio 15: Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisten ja syyttämättäjättämispäätösten vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?

Syyttäjiltä kysyttiin, kuinka monen myymälävarkauksen liittyvän syyttämättäjättämispäätöksen he arvioivat tapahtuvan (kuvio 16). Vastaajista 47 % arvioi syyttämättäjättämispäätöksen tapahtuneen alle 10 %:ssa kaikista tapauksista. Toiseksi eniten vastaajista, 34 %, arvioi syyttämättäjättämispäätöksen tapahtuneen 10-30 % kaikista tapauksista. Nämä kaksi vastausvaihtoehtoa saivat yhteensä 81 % kaikista vastauksista. Vastaajista 17 % ei osannut sanoa arviotaan.

Lisäksi avoimella kysymyksellä haluttiin selvittää, mitkä olivat yleisimmät syyt, joiden perusteella tehdään myymälävarkauksiin liittyviä syyttämättäjättämispäätöksiä. Selkeästi yleisin syy kyselyyn vastaajien (42 %) mielestä oli se, että syyttämättäjättämispäätöksiä tehdään ei näyttöä -perusteella. Toiseksi yleisimmäksi syyksi nousi esiin konkurrenssi (27 % vastanneista). Kolmanneksi eniten eli 22 % vastaajista oli sitä mieltä, että vähäisyysperuste oli yleisin syy syyttämättäjättämispäätösten tekemiseen.

Kuvio 16: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän syyttämättäjättämispäätöksen arvioit tapahtuvan?

Kyselyn viimeisessä kohdassa kyselyyn osallistuneet saivat vapaamuotoisesti tuoda esille tutkittavaan aiheeseen liittyviä asioita. Vapaa sana -osiossa nousi esiin kolme eri asiakokonaisuutta, jotka esiintyivät lähestulkoon yhtä usein. Yksi esiinnousseista asioista oli se, että myymälävarkautapausten esitutkinta on tehty huonosti tai esitutkinta on puutteellinen. Vastajat kuvasit esitutkintaan vaikuttavia tekijöitä näin:

”Toivoisin valvontakameratalenteilta mahdollisimman hyvää laatua. Se auttaa poliisia ja myöhemmin myös syyttäjää työskentelyssä ja varmasti vaikuttaisi syyttämättäjättämispäätösten ja rajoittamisten määrään alentavasti” ja ”Myymälävarkaudet ovat joskus esitutkinnassa huonosti tutkittuja ja silloin syyttäjä saattaa tehdä s:n ”ei näyttöä”-perusteella, koska asian vähäisen laadun vuoksi asian toimittaminen lisätutkintaan ei ole tarkoituksenmukaista.”

Toisena asiakokonaisuutena tuotiin esille se, että esitutkinnan rajoittamisessa on suurta alueellista vaihtelua ja yleisenä käsityksenä on se, että Etelä-Suomessa esitutkintoja rajoitetaan huomattavasti enemmän kuin muualla maassa. Yksi vastaajista ilmaisi asian näin:

”Veikkaisin, että alueelliset erot käytännössä ovat suuret. Etelä-Suomessa rajoitetaan paljon enemmän ja keveimmin perusteiden kuin Pohjois-Suomessa. Osaltaan toki liittyy väkilukuun ja juttumassaan...”

Kolmantena asiakokonaisuutena korostui sakkomenettelyn käyttöönotto myymälävarkaus-
pauksissa. Tämän koettiin vähentävän esitutkinnan rajoittamisia ja syyttämättäjättämispä-
töksiä sekä säästävän viranomaisten resursseja. Vastaajat kuvasivat sakkomenettelyn käyt-
töönottoa näin:

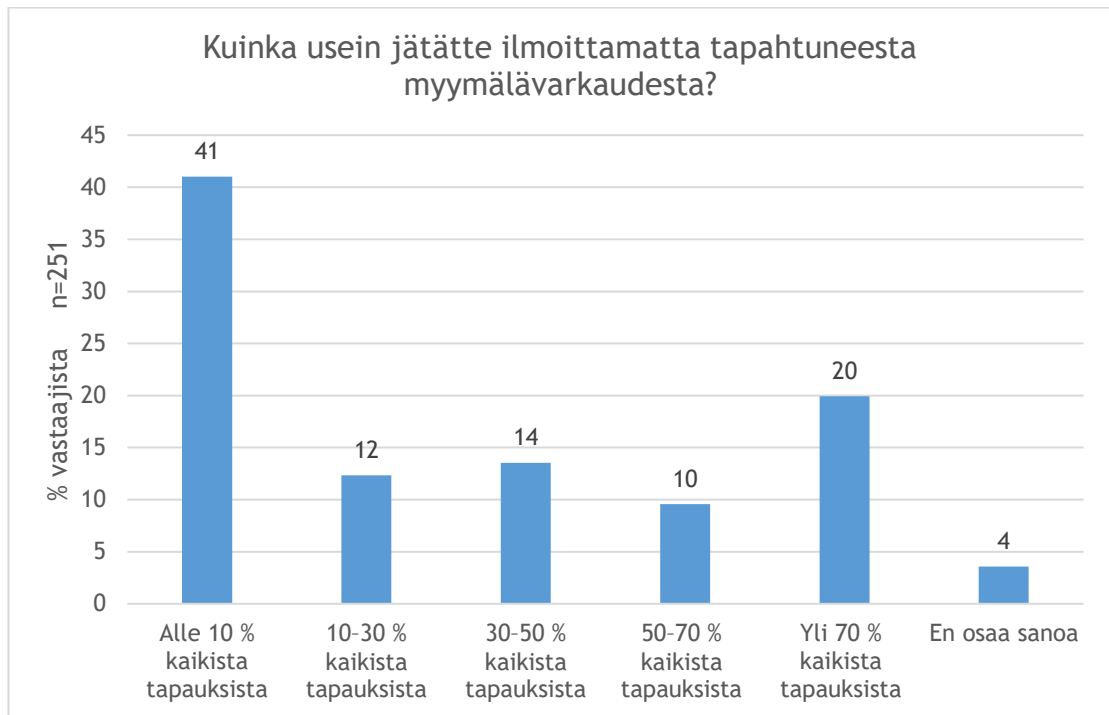
”Asianomistajien suostumus sakkomenettelyn käyttöön vähentäisi rajoituksia ja syp:ää jonkin
verran.” ja ”Toiveena olisi myymälöiden olevan suostuvaisempia sakkomenettelyn käyttöön.
Lopputulos kuitenkin sama ja säästyisi viranomaisten jo nyt vähäisiä ja äärimmilleen venytet-
tyjä resursseja.”

6.3 Kysely kaupan alan toimijoille

Kaupan alan toimijoista kyselyyn vastasi 251 henkilöä. Kaupan alan toimijoiden vastauspro-
sentteja ei voida ilmoittaa, koska opinnäytetyöntekijät eivät saaneet selville, kuinka monelle
henkilölle kysely lähetettiin yhteyshenkilön kautta. Saadun tiedon mukaan kysely lähetettiin
opinnäytetyön yhteyshenkilön kautta Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnan jäsenyritysten yh-
teyshenkilöiden edelleen toimitettavaksi. Jäsenyritysten yhteyshenkilöt edustavat muun mu-
assa K-ryhmää, S-ryhmää, Tokmannia, Motonettiä ja Giganttia.

Kaupan alan toimijoilta kysyttiin ensimmäiseksi, kuinka usein he jättävät ilmoittamatta ta-
pahtuneesta myymälävarkauksesta (kuvio 17). Lisäksi avoimella jatkokysymyksellä selvitettiin,
miksi he jättävät ilmoittamatta myymälävarkauksesta. Kyselyyn vastaajista eniten (41 %) ar-
vioi, että alle 10 % kaikista tapauksista jätetään ilmoittamatta. Toiseksi eniten (20 %) vastaa-
jista oli sitä mieltä, että yli 70 % kaikista tapauksista jätetään ilmoittamatta. Nämä kaksi vas-
tausvaihtoehtoa saivat yhteensä 61 % kaikista vastauksista. Muut jäljelle jääneet vastausvaiht-
toehdot jakautuivat tasaisemmin.

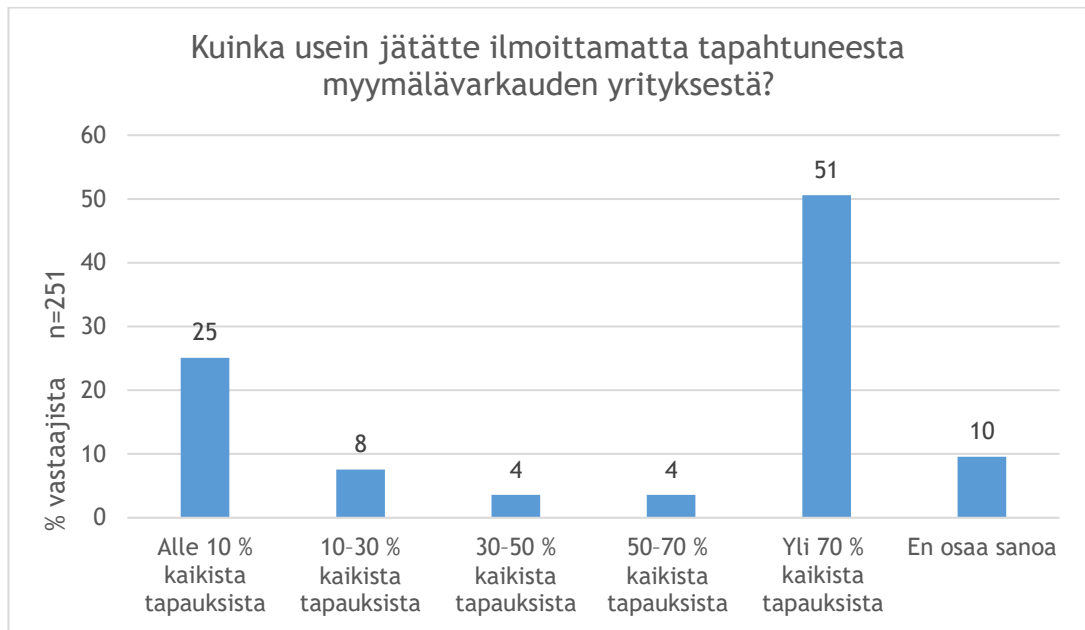
Selkeästi yleisimmäksi syyksi myymälävarkauksien ilmoittamatta jättämisistä oli se, että teot
eivät johda rangaistukseen, esitutkinta keskeytetään, esitutkinta rajoitetaan tai tehdään
syyttämättäjättämispäätös. Kaikista vastaajista yli kolmannes (34 %) ilmoitti yhden tai useam-
man edellä mainituista syistä. Toiseksi yleisin syy oli se, että tekijänä on alaikäinen lapsi (12
%). Alaikäisen lapsen ollessa kyseessä koettiin, että parempaan lopputulokseen päästiin ole-
malla yhteydessä suoraan lapsen huoltajiin. Osa vastaajista (11 %) toi esille syyksi myös talou-
dellisesti vähäiset näpistyksen, jotka eivät kuitenkaan heidän arvionsa mukaan etenisi tutkin-
nassa.

Kuvio 17: Kuinka usein jätätte ilmoittamatta tapahtuneesta myymälävarkauksesta?

Edelliseen kysymykseen liittyen kaupan alan toimijoilta selvitettiin myös, kuinka usein he jättävät ilmoittamatta tapahtuneesta myymälävarkauden yrityksestä (kuvio 18). Yli puolet vastaajista (51 %) arvioi, että yli 70 % kaikista tapauksista jätetään ilmoittamatta. Toiseksi eniten vastaajista (25 %) arvioi, että alle 10 % kaikista tapauksista jää ilmoittamatta. Nämä kaksi vastausvaihtoehtoa saivat yhteensä 76 % kaikista vastauksista. Muut jäljelle jääneet vastausvaihtoehdot jakoutuivat vastaajien kesken tasaisemmin.

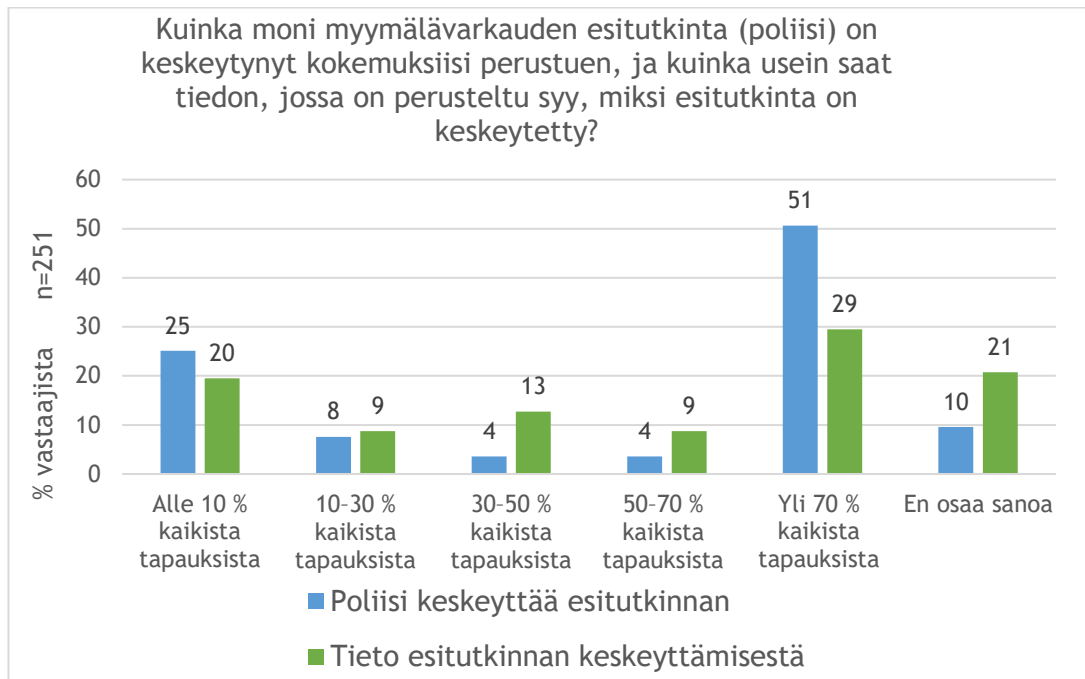
Lisäksi kaupan alan toimijoilta selvitettiin avoimella jatkokysymyksellä, miksi he jättävät ilmoittamatta myymälävarkauksien yrityksistä. Selkeästi yleisimmiksi syiksi myymälävarkauksien yrittämisen ilmoittamatta jättämisiin olivat ne, ettei ilmoittaminen johda mihinkään, ilmoituksen tekeminen vie liikaa aikaa hyötyyn nähden tai rikosilmoituksen tekeminen on liian monimutkaista. Vastaajista 44 % ilmoitti yhden tai useamman edellä mainituista syistä. Muutama vastaajista ei tiennyt, että näpistyksen yritys on myös rikoslaisissa rangaistava teko.

Kuvio 18: Kuinka usein jätätte ilmoittamatta tapahtuneesta myymälävarkauden yrityksestä?

Kaupan alan toimijoilta selvitettiin myös, kuinka monen myymälävarkauden esitutkinnan poliisi on keskeyttänyt heidän kokemuksiinsa perustuen, ja kuinka usein he ovat saaneet tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi esitutkinta on keskeytetty (kuvio 19). Lisäksi avoimella jatkokysymyksellä selvitettiin, mitä syitä esitutkinnan keskeyttämiseen kaupan alan toimijat ovat saaneet. Yli puolet vastaajista (51 %) arvioi, että yli 70 %:ssa kaikista tapauksista esitutkinta keskeytyy, ja lähes kolmannes vastaajista (29 %) arvioi saaneensa tiedon esitutkinnan keskeyttämisestä yli 70 %:ssa kaikista tapauksista. Toiseksi eniten vastaajista (25 %) arvioi, että alle 10 %:ssa kaikista tapauksista esitutkinta keskeytyy ja 20 % vastaajista arvioi saaneensa tiedon esitutkinnan keskeyttämisestä vain alle 10 %:ssa kaikista tapauksista. Muut jäljelle jääneet vastausvaihtoehdot jakoutuivat tasaisemmin vastaajien kesken.

Selkeästi yleisimmiksi syiksi esitutkinnan keskeyttämiseen nousivat käytetyt määritelmät kuten ”rikoksen vähäisyys”, ”vähäisyysperuste”, ”teon vähäisyys” tai ”omaisuuden vähäinen arvo”. Vastaajista 43 % ilmoitti yhden tai useamman edellä mainituista syistä. Toiseksi yleisimmäksi syyksi (26 % vastaajista) kerrottiin se, ettei tekijää tunnusteta tai rikoksesta ei ole riittävästi näyttöä.

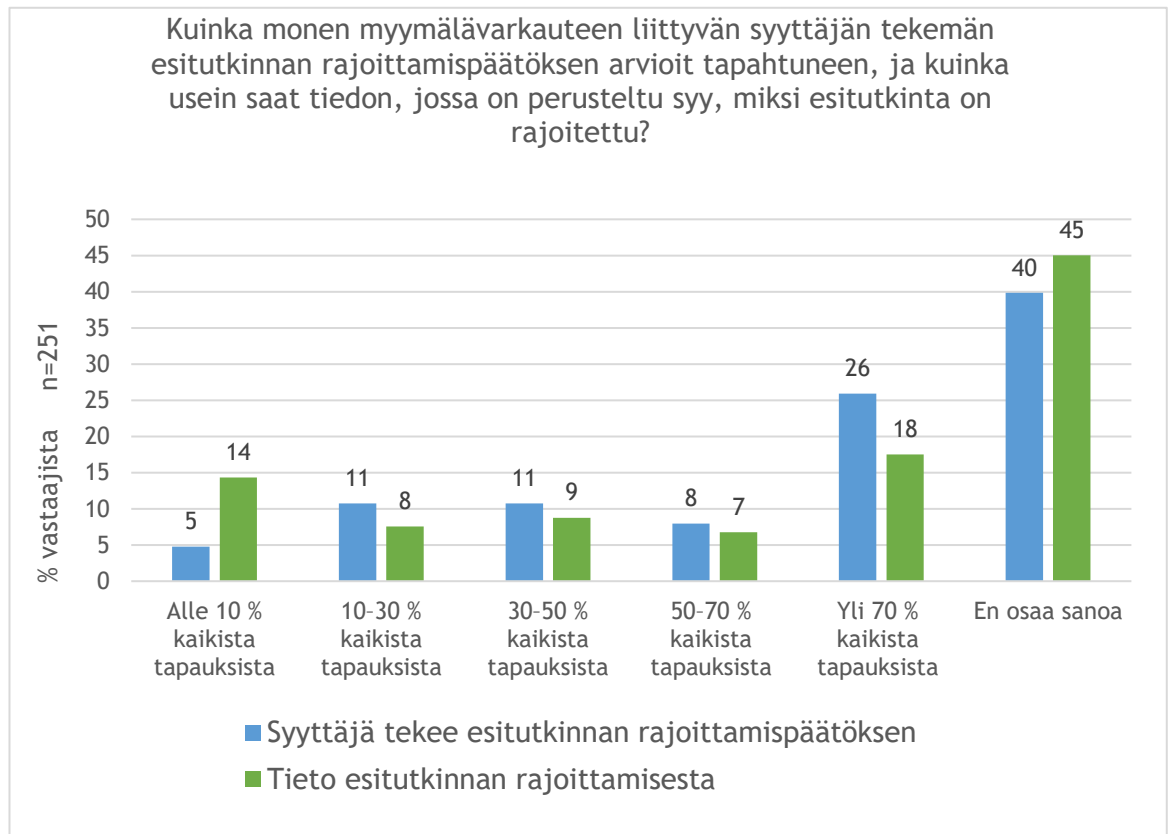
Kuvio 19: Kuinka moni myymälävarkauden esitutkinta (poliisi) on keskeytynyt kokemuksi perustuen, ja kuinka usein saat tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi esitutkinta on keskeytetty?

Kyselyn loppupuolella kaupan alan toimijoilta selvitettiin myös, kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän syyttäjän tekemän esitutkinnan rajoittamisen he arvioivat tapahtuneen, ja kuinka usein he ovat saaneet tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi esitutkinta on rajoitettu (kuvio 20). Vastaajista 40 % ei osannut sanoa arviota siihen, kuinka usein syyttäjä tekee esitutkinnan rajoittamisen myymälävarkaus tapauksissa. Vastaavasti 45 % vastaajista ei osannut sanoa, kuinka usein saavat perustellun tiedon syistä, joiden vuoksi syyttäjä on tehnyt päätöksen esitutkinnan rajoittamisesta. Toiseksi eniten vastaajista (26 %) arvioi syyttäjän tekemän esitutkinnan rajoittamisen tapahtuvan yli 70 %:ssa kaikista tapauksista. Vastaajista 18 % kertoi myös saaneensa yli 70 %:ssa kaikista tapauksista perustellun tiedon syistä, joiden vuoksi syyttäjä on tehnyt päätöksen esitutkinnan rajoittamisesta. Muut jäljelle jääneet vastausvaihtoehdot jakautuivat tasaisemmin vastaajien kesken.

Seuraavaksi avoimella jatkokysymyksellä selvitettiin esitutkinnan rajoittamisen yleisimpiä syitä. Eniten vastaajista (29 %) kertoi yleisimmän syyn esitutkinnan rajoittamiseen olleen vähäisyysperuste tai anastetun tavarain arvon vähäisyys. Vastauksissa nousi esille joko yksi tai molemmat vaihtoehdoista. Toiseksi eniten vastaajista (6 %) toi esille yleisimmän syyn olevan se, ettei tekijää tunnusteta.

Lopuissa vastauksissa (5 %) oli useita yksittäisiä syitä. Yksi vastaajista toi myös ilmi syyttäjien resurssipulan. Hän kuvasi asian näin:

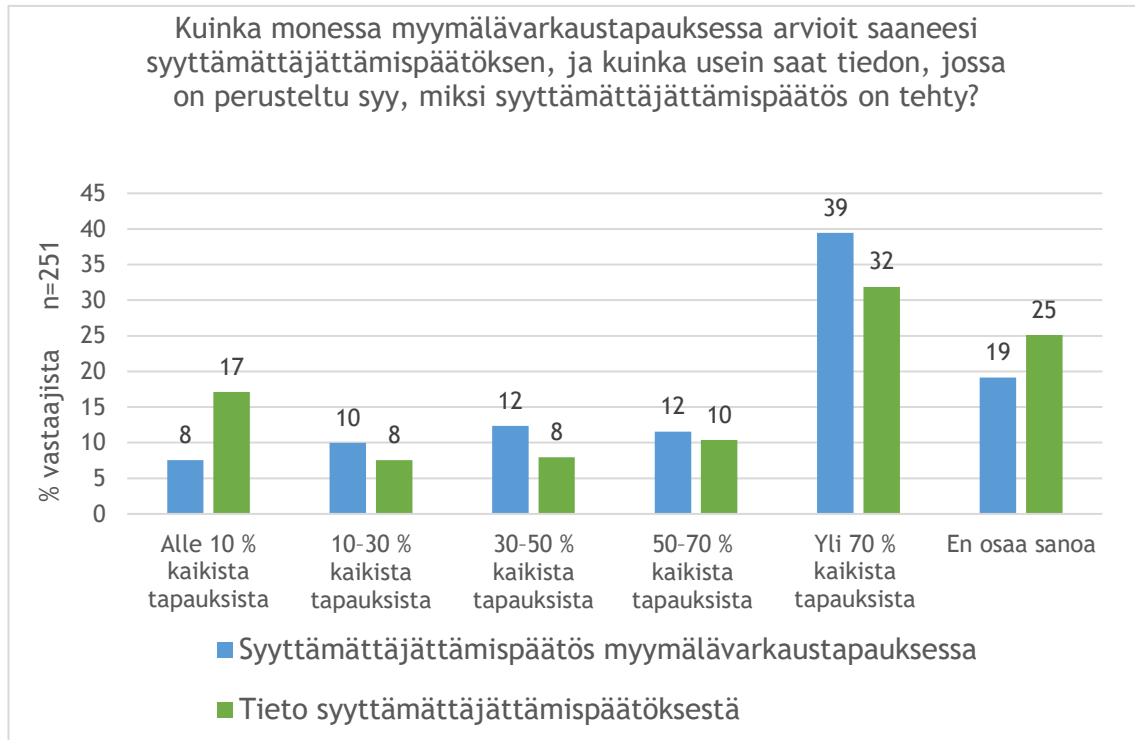
”X syyttäjän virastosta soitettiin ja kerrottiin seuraavaa: Hänellä on edessään nippu rikosilmoituksia, jotka koskevat myymälävarkauksia. Hän tekee näihin kaikkiin kerralla syyttämättä jättämispäätöksen. Syy on se, että X-jutun tutkimukset vievät ajan. Murhia ja raiskauksiakin on tutkinta jonossa myöhässä tämän takia. Heillä ei ole resursseja tutkia myymälävarkauksia. Eli hän ilmoittaa, että tekee syyttämättä jättämispäätökset kaikkiin rikosilmoituksiin tähän mennessä ja niin tulee tekemään myös tulevaisuudessa, jos niitä vielä lisää hänen pöydälle ilmaantuu.”

Kuvio 20: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän syyttäjän tekemän esitutkinnan rajoittamispäätöksen arvioit tapahtuneen, ja kuinka usein saat tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi esitutkinta on rajoitettu?

Kyselyn lopuksi kaupan alan toimijoilta kysyttiin, kuinka monessa myymälävarkauksissa he arvioivat saaneensa syyttämättä jättämispäätöksen ja kuinka usein he ovat saaneet tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi syyttämättä jättämispäätös on tehty (kuvio 21). Vastaajista 39 % arvioi saaneensa myymälävarkauksessa syyttämättä jättämispäätöksen yli 70 %:ssa kaikista tapauksista, ja 32 % vastaajista arvioi saaneensa perustellun tiedon syyttämättä jättämispäätöksen syistä yli 70 %:ssa kaikista tapauksista. Vastaajista 19 % ei osannut sanoa arviota siihen, kuinka monessa myymälävarkauksessa he ovat saaneet tiedoksi syyttämättä jättämispäätöksen.

Vastaajista 25 % ei osannut sanoa, kuinka usein saavat tiedon myymälävarkaukstopauksien syyttämättäjättämispäätöksen syistä. Muut jäljelle jääneet vastausvaihtoehdot jakautuivat tasaisesti vastaajien kesken.

Kuvio 21: Kuinka monessa myymälävarkaukstopauksessa arvioit saaneesi syyttämättäjättämispäätöksen, ja kuinka usein saat tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi syyttämättäjättämispäätös on tehty?

Lisäksi avoimella jatkokysymyksellä selvitettiin vielä, mitä syyttämättäjättämispäätöksiin liittyviä syitä tiedoksiannoissa on ilmoitettu. Selkeästi yleisimmiksi (39 % vastaajista) syiksi nousivat vähäisyysperuste tai anastetun tavaran arvon vähäisyys. Vastauksissa nousi esille joko yksi tai molemmat vaihtoehdoista.

Toiseksi eniten vastaajista (10 %) ilmoitti syyksi konkurrenssiperusteen ja myymälävarkaan ennestään suuren rikoksien määrän. Lisäksi mainittiin, etteivät myymälävarkaudet enää lisäisi annettavaa rangaistusta. Vastaajat nostivat esille yhden tai useamman edellä mainituista syistä. Yksi vastaajista kuvasi asiaa näin:

”... Ei yhteiskunnallista merkitystä, sitten se periaate, että kun valmiiksi on lähes poikkeuksetta huumorikollisuutta pohjilla, niin näppistyksen ja myymälävarkaudet jätetään syyttämättä...” ja ”Kas näin olemme laillistaneet kaupasta varastamisen.”

Kolmanneksi eniten (8 % vastaajista) kertoi, että syyttämättäjättämispäätöksen syy tiedoksiannoissa on se, ettei tekijää tunnisteta tai rikoksesta ei ole riittävä näyttöä. Vastauksissa esiintyi joko yksi tai molemmat vaihtoehdot.

7 Johtopäätökset

Tutkimuksen johtopäätökset muodostuivat neljän tutkimuskysymyksen avulla. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli myymälävarkauksien ja näpistysten lukumääräinen kehitys vuosien 2017-2019 välisenä aikana. Tilastokeskuksen ja poliisin tilastojen perusteella myymälävarkauksien ja näpistysten lukumäärä on kasvanut Suomessa vuosien 2017-2019 välisenä aikana noin 700-2 100 tapauksen vuositahtia. Myymälävarkauksien lukumäärän kasvu korreloi vahvasti monissa muissakin rikoksissa havaittua nousuuhdannetta. Myymälävarkauksien lukumäärä ei kuitenkaan yllä vielä esimerkiksi vuoden 2010 tasolle, jolloin vuoteen 2019 verrattuna vuonna 2010 kirjattiin 5 719 myymälävarkautapausta enemmän.

Toisena tutkimuskysymyksenä oli, mitkä ovat yleisimmät syyt, joiden perusteella poliisi keskeyttää esitutkinnan tai tekee rajoittamisesityksen myymälävarkaus- ja näpistystapauksissa? Yli puolet poliiseista toi esille, että esitutkinta keskeytyy, koska tekijää ei ole tiedossa tai tekijää ei kyetä tunnistamaan. Tekijän tunnistamiseen liittyen moni poliisi nosti esille kaupan alan toimijoiden puutteelliset ja usein huonolaatuiset videovalvontajärjestelmät. Lisäksi esille nostettiin kauppiaiden toimintatapamalli, jossa myymälävarkauksien ehkäisemiseen ei käytetä riittävästi resursseja, jotta myymälävaras saataisiin heti kaupassa tunnistettua. Sen sijaan kaupan alan toimijoiden kerrottiin katsovan jälkikäteen kameratallenteita, joiden perusteella tehtiin rikosilmoituksia. Osa poliiseista mainitsi ongelmaksi myös poliisin resurssipulan tutkia kaikki omaisuusarvoltaan vähäiset rikokset. Poliiseista 25 % ilmoitti myymälävarkauksien esitutkintojen rajoittamisen yleisimmäksi syyksi konkurrenssiperusteen.

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli, mitkä ovat yleisimmät syyt, joiden perusteella syyttäjät tekevät myymälävarkaus- ja näpistystapauksissa syyttämättäjättämispäätöksen? Syyttäjistä 42 % oli sitä mieltä, että selkeästi yleisin syy syyttämättäjättämispäätöksen tekemiseen oli ei näyttöä -peruste. Neljäntenä tutkimuskysymyksenä oli, mikä on yleisin peruste kaupan alan toimijoille tiedoksiannetuissa syyttämättäjättämispäätöksissä? Kaupan alan toimijoille tiedoksiannetuista syyttämättäjättämispäätöksistä selkeästi yleisemmäksi syyksi nousi vähäisyysperuste. Kaupan alan toimijoista 39 % vastasi vähäisyysperusteen olevan yleisin syy.

7.1 Pohdinta

Kyselyiden vastausprosentit jäivät pieneksi poliisiin (12,4 %) ja Syyttäjälaitoksen (16,5 %) osalta. Kaupan alan toimijoiden vastausprosentti jäi saamatta. Kyselyyn osallistuminen oli vapaaehtoista, ja kyselyt toimitettiin yhteyshenkilöiden kautta. Näiden uskotaan osaltaan

vaikuttavan vastausprosentin suuruuteen. Kyselyn saanneille lähetettiin kaksi muistutusviestiä, mutta muistutusviestien tehokkuus vastausprosenttien kasvattajana oli varsin vähäinen.

Opinnäytetyön tuloksia tarkastellessa voidaan todeta, että poliisi keskeyttää esitutkinnan myymälävarkaustapauksissa melko usein. Suurin osa kyselyyn vastanneista poliiseista on sitä mieltä, että esitutkinta keskeytyy 10-50 %:ssa kaikista myymälävarkauteen liittyvistä tapauksista. Poliiseista ja syyttäjistä yli kolmannes on yhtä mieltä siitä, että 10-30 %:ssa kaikista myymälävarkaustapauksista tehdään esitutkinnan rajoittamispäätös. Melkein kaikki poliisit ja syyttäjät ovat tyytyväisiä laissa määritettyyn syyvalikoimaan esitutkinnan rajoittamisen osalta. Syyttäjät nostivat kuitenkin esille myös syyvalikoiman täydentämisen vaihtoehdolla, jossa poliisin antamissa sakoissa tulisi olla käytössä sakon muuntorangeistus.

Suurin osa syyttäjistä on sitä mieltä, että esitutkinnan rajoittaminen ja syyttämättäjäättämispäätöksien tekeminen ei vaikuta lisäävästi eikä vähentävästi epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia. Suurin osa poliiseista on taas sitä mieltä, että esitutkinnan keskeyttämisellä ja rajoittamisella on lisäävä vaikutus epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia. Melkein puolet syyttäjistä on sitä mieltä, että syyttämättäjäättämispäätös tehdään alle 10 %:ssa kaikista tapauksista. Sekä syyttäjät että poliisit toivovat valvontakamerajärjestelmiltä parempaa kuvanlaatua sekä kameroiden tarkempaa sijoittamista myymälöissä.

Poliiseista suurin osa kokee, että esitutkinnan keskeyttämiset ja rajoittamiset ovat kasvaneet viimeisimpien vuosien aikana. Myös syyttäjistä suurin osa kokee, että esitutkinnan rajoittamiset ovat kasvaneet, mutta syyttämättäjäättämispäätöksien katsotaan pysyneen samana. Molemmat kokevat, että nykyiset resurssit eivät ole riittäviä myymälävarkauksien tutkimiseen.

Melkein puolet kaupan alan toimijoista jättävät ilmoittamatta vain alle 10 %:ssa kaikista myymälävarkaustapauksista. Kaupan alan toimijat jättävät ilmoittamatta myymälävarkaudesta, koska heidän arvionsa mukaan teot eivät johda rangaistukseen, esitutkinta tullaan keskeyttämään tai rajoittamaan sekä tapahtuneesta tullaan tekemään syyttämättäjäättämispäätös. Yli puolet kaupan alan toimijoista jättää yli 70 %:ssa kaikista myymälävarkauden yrityksistä ilmoittamatta, koska ilmoittaminen ei heidän mielestään johda mihinkään rikosoikeudelliseen rangaistukseen. Ainoastaan kauppiaan vähäisiä resursseja kuluu ilmoitusta tehdessä. Myös rikosilmoituksen tekemistä pidettiin monimutkaisena ja aikaa vievänä työnä.

Opinnäytetyöntekijöiden huomion herätti myös se, että muutama kaupan alan toimija ei tiennyt, että varkauden yritys on myös rikoslaissa rangaistava teko. Lisäksi myymälävarkaudesta jätetään usein ilmoittamatta tapauksissa, joissa tekijä on alaikäinen. Alaikäisten kanssa toimittaessa tehokkaampi toimintatapa on ottaa suoraan yhteys vanhempiin ja sopia asia vanhempien kanssa.

Yli puolet kaupan alan toimijoista on sitä mieltä, että poliisi keskeyttää esitutinnan yli 70 %:ssa kaikista myymälävarkaustapauksista. Esitutinnan rajoittamisien lukumääristä kaupan alan toimijat eivät osanneet sanoa tarkemmin. Esitutinnan keskeyttämisestä ja syyttämättäjättämispäätöksestä tiedon saa kolmasosa kaupan alan toimijoista yli 70 %:ssa kaikista tapauksista. Melkein puolet eivät osaa sanoa, ovatko saaneet tietoa esitutinnan rajoittamisesta. Yleisimmät syyt esitutinnan keskeyttäisiin, esitutinnan rajoittamisiin ja syyttämättäjättämispäätöksiin ovat vähäisyysperuste ja anastetun tavaran arvon vähäisyys.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuuden arviointi, haasteet ja havainnot opinnäytetyöprosessista

Opinnäytetyön tekemisessä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen mukaisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Opinnäytetyötä tehdessä kiinnitettiin huomiota heti ideointivaiheesta lähtien rehellisyyteen, työskentelytarkkuuteen, tulosten tallentamiseen sekä niiden esittämiseen ja arviointiin. Opinnäytetyössä käytettiin eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä.

Opinnäytetyön tekijät kunnioittivat muiden tutkijoiden tekemää työtä antamalla heille kuuluvan arvon ja merkityksen hyödyntäessään muiden tutkijoiden aineistoja omassa työssään. Opinnäytetyön tekijät tallensivat kaiken opinnäytetyössä syntyvän aineiston tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaisesti. Opinnäytetyössä käytettyä kyselyä varten laadittiin tutkimuslupa-anomus Poliisihallituksen vaatimusten mukaisesti.

Luotettavuudella tarkoitetaan tutkimustulosten tarkkuutta. Tutkimustulokset eivät saa perustua sattumanvaraisesti poimittuihin tietoihin. Saatuja tutkimustuloksia voidaan pitää luotettavana silloin, kun toistettaessa tutkimus saavutetaan samanlaiset tutkimustulokset. (Heikkilä 2014, luku 1.)

Opinnäytetyön tuloksien luotettavuus varmistettiin huolellisella tietojen keräämisellä, tietoja käsiteltäessä ja saatuja tuloksia analysoitaessa. Kyselyihin osallistuvien vastaajien otoskoko asetettiin riittävän suureksi. Näin ollen varmistuttiin siitä, ettei saadut tutkimustulokset olleet sattumanvaraisia. Riittävän suurella otoskolla varauduttiin myös kyselyiden mahdollisen poistuman vaikutuksen minimointiin luotettavien tutkimustuloksien saamiseksi.

Vastausaineiston tuloksia vääristää ROL 1:n luku 7 kohta 1 puuttuminen (vähäisyys), joka virheellisesti jäi opinnäytetyöntekijöiltä kirjaamatta kyselylomakkeeseen. Tämä lainkohta tulee kuitenkin esille vastaajien vapaa sana -osioissa, joten tutkimustuloksien osalta kyseessä oleva lainkohta tulee huomioitua. Kyselyyn vastanneiden henkilöiden osalta vastausaineistoa vääristää myös se, etteivät kaikki kyselyyn vastanneet henkilöt olleet työskennelleet tarpeeksi pitkään poliisissa tai he eivät olleet toimineet tutkinnanjohtajina myymälävarkaustapauksissa. Poliisin kyselyyn vastanneista henkilöistä kaksi kuuluivat edellä mainittuun joukkoon. Lisäksi kyselyyn vastasi kaupan alan toimijoista yksi henkilö, joka oli vasta aloittanut kauppiana.

Lyhyen kauppiana olon aikana hän ei ollut vielä kohdannut myymälävarkauksia. Näiden henkilöiden vastaukset vääristävät kuitenkin hyvin vähän kerättyjä tutkimustuloksia.

Opinnäytetyön tiedonkeräämisen haasteena koettiin se, että esitutkinnan keskeyttämisestä, esitutkinnan rajoittamisesta sekä syyttämättäjättämispäätöksistä ei ole saatavilla täsmällistä tilastotietoa. Poliisihallitus tilastoi esitutkinnan päätöstiedot rikosnimikkeen perusteella, ja esimerkiksi näpistykseen liittyviä esitutkinnan päätöksiä on muitakin kuin myymälävarkauteen liittyviä näpistyksiä. Syyttäjälaitos ei puolestaan tilastoi myymälävarkauksia sellaisenaan, koska myymälävarkaus ei ole rikosnimike. Opinnäytetyön johtopäätöksiä laadittaessa haasteeksi muodostui jo edellä mainittu esitutkinnan rajoittamiseen liittyvä kysymys, jossa vastausvaihtoehdoista oli jäänyt pois vähäisyysperuste (ROL 1 luku 7 § 1-kohta). Tällä on vääjäämättä vaikutusta kerättyyn tutkimustulokseen tämän kysymyksen osalta. Vähäisyysperuste kyetään kuitenkin huomioimaan tutkimustuloksissa, koska poliisille ja syyttäjille esitetyissä avoimissa kysymyksissä asia nousi riittävän useasti esille.

Opinnäytetyötä tehdessä havaittiin kehittämistarpeita itse opinnäytetyöprosessissa. Kaupan alan toimijoille olisi voinut avata enemmän opinnäytetyöhön liittyviä esitutkintalain käsitteitä, jotta kysymykset olisivat olleet helpompi ymmärtää. Poliisien kohdalla olisi täytynyt huomioida se, että kyselyn saatetekstiin olisi laitettu ohjeistus, että vain poliisissa tutkijana työskentelevä henkilö vastaa myymälävarkauteen liittyvään kyselyyn. Kaupan alan toimijoiden kohdalla olisi voinut ohjeistaa, että vähintään yli vuoden kauppiana toiminutta suositellaan vastaamaan kyselyyn. Tämä olisi mahdollisesti tuottanut tasalaatuisempia vastauksia ja vähentänyt joidenkin kysymyksien kohdalla ”en osaa sanoa” -vastauksien määrää. Kyselyiden lähettäminen ilman välikäsiä olisi mahdollistanut opinnäytetyöntekijöiden paremman kontrollon mm. kyselyiden lähettämisestä suunnitellun aikataulun mukaisesti, ilmoitettujen vastausprosenttien osalta ja helpottanut myös muistutusviestien lähettämistä.

7.3 Opinnäytetyön tuloksien hyödyntäminen ja jatkotutkimustarpeet

Opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää rikoksen ilmoittamistavan kehittämisessä. Esimerkiksi poliisi yhdessä kaupan alan toimijoiden kanssa laatisi sähköisen lomakkeen, jolla olisi tehokasta ja helppoa ilmoittaa rikoksesta. Tai ainakin poliisi voisi pyytää palautetta käytössä olevasta lomakkeesta ja tarvittaessa muokata lomaketta entistä toimivammaksi. Kaupan alan toimijoiden osalta valvontalaitteiston uusiminen ja ennen kaikkea niiden sijoittamista toimitiloissa tulisi tarkastella. Kaupan alan toimijoiden tulisi myös tarkastella, onko heillä mahdollisuutta lisätä vartijoiden määrää kaupassaan, jolloin myymälävarkaat saataisiin kiinni teonhetkellä. Lisäksi vartijoiden lisääminen toimisi pelotteena osalle myymälävarkaista, erityisesti lapsille, jolloin kaupan alan toimijat panostaisivat ennaltaehkäisevästi myymälävarkauksien tai niiden yrityksen torjuntaan.

Opinnäytetyöntekijät havaitsivat monia mahdollisia jatkotutkimusaiheita myymälävarkaus-
pauksien tutkimiseen liittyen. Tutkimustuloksista havaittiin, että alaikäisten tekemistä myy-
mälävarkauksista tai niiden yrityksestä ei ilmoiteta viranomaisille, jolloin myöskään myymälä-
varkauksien todellinen lukumäärä ei tilastoidu. Tilastointiin liittyen voitaisiin myös tutkia,
kuinka myymälävarkauksien tilastointia voitaisiin kehittää Suomessa? Alatutkimuskysymyksenä
voisi olla esim. ”Pitäisikö tilastointinimikkeitä muuttaa Suomessa, jotta tarkempaa dataa olisi
tulevaisuudessa saatavilla?”

Lisäksi tutkimuksessamme monesti esiinnoussutta resurssien vähyyttä voisi tutkia useamman-
kin tutkimuksen osalta. Aiheena voisi olla mm. ”Kuinka paljon poliisien ja syyttäjien resurs-
seja käytetään myymälävarkauksien tutkimiseen/hoitamiseen?” ja ”Kuinka poliisin ja syyttä-
jälaitoksien resurssit ovat kehittyneet 50 vuoden aikana.” Näillä tutkimuksilla voitaisiin saada
tieto, kuinka asiat todellisuudessa ovat.

Rikosilmoituksen kirjaamisesta asiakkaan näkökulmasta voisi laatia toiminnallisen opinnäyte-
työn, jonka tavoitteena olisi kehittää sähköistä rikosilmoituslomaketta yhteistoiminnassa po-
liisin ja kaupan alan toimijoiden kanssa. Eräs tutkimusaihe voisi liittyä myös kaupan alan toi-
mijoiden valvontajärjestelmiin: ”Millaisia valvontajärjestelmiä kaupoissa käytetään?”,
”Ovatko käytössä olevat valvontajärjestelmät riittävän moderneja tuottamaan tarvittavan
korkealaatuista kuvaa?” ja ”Auttavatko valvontajärjestelmät myymälävarkauspauksien eh-
käisemisessä ja myymälävarkaan tunnistamisessa?”.

Lähteet

Painetut

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. 6-8. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Rantaeskola, S. 2019. Rikos ja rikosprosessi. Tyrvää-Vammala-Sastamala: Warelia.

Sähköiset

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Björk, H. 2021. Tutkimuslupa: Myymälävarkauksien esitutinnan keskeyttämis- ja rajoittamis- päätösten sekä syyttämättäjättämisen syyt. Sähköposti 10.3.2021. Keskusrikospoliisi. Vantaa.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2021. Yritysturvallisuus. Viitattu 9.1.2021. <https://ek.fi/hyotyieto-yrityksille/yritysturvallisuus/>

Esitutkintalaki 805/2011. Viitattu 14.1.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110805>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

HE 178/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevan sääntelyn muuttamiseksi. Viitattu 15.5.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_178+2018.aspx

Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. E-kirja. Helsinki: Edita Publishing.

Hirvonen, L. 2020. Tiedonhallinta ja asiakirjahallinto. Sähköposti 19.11.2020. Syyttäjälaitos. Valtakunnansyyttäjän toimisto. Helsinki.

Jyväskylän yliopisto 2015a. Laadullinen tutkimus. Viitattu 5.4.2021.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Jyväskylän yliopisto 2015b. Määrällinen analyysi. Viitattu 16.1.2021.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysi-menetelmat/maarallinen-analyysi>

Kallinen, T. & Kinnunen, T. 2021. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Johdatus laadulliseen tutkimukseen ja verkkokäsikirjaan. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto. Viitattu 5.4.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/johdatus-laadulliseen-tutkimukseen-ja-verkkokasikirjaan/>

Kaupan liitto 2021a. Myymälävarkaudet ja näpistykset lisääntyvät - kauppa peräänkuuluttaa poliisille lisäresursseja. Viitattu 9.1.2021. <https://kauppa.fi/uutishuone/2020/10/07/myymalavarkaudet-ja-napistykset-lisaantyyvat-kauppa-peraankuuluttaa-poliisille-lisaresursseja/>

Kaupan liitto 2021b. Valiokunnat ja ryhmät. Viitattu 9.1.2021. <https://kauppa.fi/kaupan-liitto/organisaatio/valiokunnat-ja-ryhmat/>

Koivula, A., Räsänen, P. & Sarpila, O. 2016. Internet- ja paperilomakkeiden täyttäjät. Vastaustavan muutoksen ja merkityksen arviointia hyvinvointitutkimuksessa. Viitattu 4.4.2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/131091>

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997. Viitattu 30.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970689>

Lappi-Seppälä, T., Hakamies, K., Helenius, D., Koskinen, P., Majanen, M., Melander, S., Nuotio, K., Nuutila, A-M., Ojala, T. & Rautio I. 2020. Rikosoikeus. Helsinki: Alma Talent. Päivitetty 13.12.2020. Vaatii käyttöoikeuden. [https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/GAIBCXJTBf#kohta:II\(\(a0\)RIKOSLAJIT:\(15.\(\(20\)RL\(\(20\)28\(\(\(20\)Varkaus,\(\(20\)kavallus\(\(20\)ja\(\(20\)luvaton\(\(20\)k\(\(e4\)ytt\(\(f6\)/piste:td](https://fokus-almatalent-fi.nelli.laurea.fi/teos/GAIBCXJTBf#kohta:II((a0)RIKOSLAJIT:(15.((20)RL((20)28(((20)Varkaus,((20)kavallus((20)ja((20)luvaton((20)k((e4)ytt((f6)/piste:td)

Pakkokeinolaki 806/2011. Viitattu 30.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110806>

Pirius, R. 2021. Shoplifting laws. Viitattu 18.1.2021. <https://www.criminaldefenselawyer.com/crime-penalties/federal/shoplifting.htm>

Rappe, J. 2021. Apulaisvaltakunnansyyttäjä. Sähköposti 11.1.2021. Syyttäjälaitos. Valtakunnansyyttäjän toimisto. Helsinki.

Rikoslaki 39/1889. Viitattu 30.1.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki%2024>

Rikoksantorjuntaneuvosto 2021a. Rikollisuus Suomessa. Viitattu 17.3.2021. <https://rikosentorjunta.fi/rikollisuus-suomessa>

Rikksentorjuntaneuvosto 2021b. Omaisuusrikokset. Viitattu 17.3.2021. <https://rikksentorjunta.fi/omaisuusrikokset>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 19.5.2021. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2_2.html

Sisäministeriö 2021. Poliisin toimijat ja vastuut. Viitattu 31.3.2021. <https://intermin.fi/polii-siasiat/toimijat-ja-vastuut>

Sundelin, J. 2020. Analyysitoimisto. Sähköposti 16.11.2020. Poliisihallitus. Helsinki

Syyttäjälaitos 2021a. Esitutkinta. Viitattu 30.1.2021. <https://syyttajalaitos.fi/esitutkinta>

Syyttäjälaitos 2021b. Esitutinnan rajoittaminen. Viitattu 14.3.2021. <https://syyttajalaitos.fi/vks-2016-5-esitutinnan-rajoittaminen>

Syyttäjälaitos 2021c. Syyttäjälaitos lukuina. Viitattu 3.4.2021. <https://syyttajalaitos.fi/syyttajalaitos-lukuina>

Takala, J-P. 2011. Rikostilastojen lukeminen. Viitattu 17.3.2021. <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32011/rikostilastojenlukeminen.html>

Tilastokeskus 2021a. Laatuseloste: Rikos- ja pakkokeinotilasto. Viitattu 17.3.2021. https://tilastokeskus.fi/til/rpk/2018/01/rpk_2018_01_2018-06-14_laa_001_fi.html

Tilastokeskus 2021b. Eräiden rikostyyppien kehitys. Viitattu 25.2.2021. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_oikeusolot.html

Tilastokeskus 2021c. Käsitteet, syyttämättäjättämisperuste. Viitattu 31.3.2021. <https://www.stat.fi/meta/kas/syyttamattajatt.html>

Tolvanen, M. 2021. Tieteen termipankki. Viitattu 14.1.2021. https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:syytt%C3%A4m%C3%A4tt%C3%A4_j%C3%A4tt%C3%A4minen

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Viitattu 10.1.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. 2. uudistettu painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 - Metodien valinta ja aineistonkeruu. 5. uudistettu painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yleisradio 2018. Näistä rikoksista tekijä pääsee seuraamuksitta - Yhä useampi pikkurikos jää tutkimatta. Viitattu 26.2.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10032016>

Yleisradio 2019. Yle sai hurjat tilastot: Poliisi keskeytti ja lopetti viime vuonna 140 000 tutkintaa. Viitattu 26.2.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-10645262>

Yleisradio 2021. Marja Sannikka: Rikolliset pääsevät palkahästä. 22.1.2021. Videotiedosto. Katsottavissa toistaiseksi. Viitattu 25.2.2021. <https://areena.yle.fi/1-50667801>

Kuviot

Kuvio 1: EK:n yritysturvallisuusmalli (Elinkeinoelämän keskusliitto 2021).	7
Kuvio 2: Esitutinnan eteneminen (Syyttäjälaitos 2021a).	11
Kuvio 3: Kirjattujen myymälävarkauksien lukumäärät vuosina 2010, 2017, 2018 ja 2019 (Tilastokeskus 2021b).	19
Kuvio 4: ”Eräiden rikostyyppien kehitys” -tilaston rikosten kokonaismäärä vuosina 2010, 2017, 2018 ja 2019 (Tilastokeskus 2021b).	20
Kuvio 5: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutinnan arvioit keskeytyvän?	23
Kuvio 6: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutinnan arvioit rajoittuvan?	24
Kuvio 7: Mikä on yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen? ...	25
Kuvio 8: Onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä?	25
Kuvio 9: Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämisen ja rajoittamisen lukumäärille tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?	26
Kuvio 10: Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämisen ja rajoittamisen vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?	27
Kuvio 11: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan arvioit rajoittuvan?	28
Kuvio 12: Mikä on yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen? ..	29
Kuvio 13: Onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä?	30
Kuvio 14: Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisen ja syyttämättäjättämispäätöksien lukumäärille tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?	31
Kuvio 15: Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisen ja syyttämättäjättämispäätöksien vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?	32
Kuvio 16: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän syyttämättäjättämispäätöksen arvioit tapahtuvan?	33
Kuvio 17: Kuinka usein jätätte ilmoittamatta tapahtuneesta myymälävarkauksesta?	35
Kuvio 18: Kuinka usein jätätte ilmoittamatta tapahtuneesta myymälävarkauden yrityksestä? ..	36
Kuvio 19: Kuinka moni myymälävarkauden esitutkinta (poliisi) on keskeytynyt kokemuksiisi perustuen ja kuinka usein saat tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi esitutkinta on keskeytetty?	37
Kuvio 20: Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän syyttäjän tekemän esitutkinnan rajoittamispäätöksen arvioit tapahtuneen ja kuinka usein saat tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi esitutkinta on rajoitettu?	38
Kuvio 21: Kuinka monessa myymälävarkauksessa arvioit saaneesi syyttämättäjättämispäätöksen ja kuinka usein saat tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi syyttämättäjättämispäätös on tehty?	39

Liitteet

Liite 1: Kysely poliisille	51
Liite 2: Kysely syyttäjille	54
Liite 3: Kysely kaupan alan toimijoille	57

Liite 1: Kysely poliisille

Saatesanat:

Hei!

Opiskelemme 2. vuotta Laureassa turvallisuus- ja riskienhallinnan opetusohjelmassa. Aloitimme juuri tekemään opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tavoitteena on muun muassa kartoittaa Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnalle tietoa syistä, joiden takia poliisi keskeyttää tai rajoittaa esitutkinnan myymälävarkauksiin liittyen. Lisäksi tutkimme syyt, miksi syyttäjä tekee syyttämättäjättämispäätöksen myymälävarkauksiin liittyen.

Pyydämme vastaamaan seuraavaan kyselyyn poliisin näkökulmasta. Kysely suoritetaan nimettömänä, ja kyselyyn osallistujia ei voida tunnistaa vastauksien perusteella. Kyselyaineistoon pääsy on ainoastaan opinnäytetyön tekijöillä, ja kyselyaineisto hävitetään 12 kuukauden kuluessa.

Kyselyn tekeminen kestää noin 4 minuuttia, ja siihen vastaaminen onnistuu myös esim. älypuhelimella.

Pyydämme vastaamaan kyselyyn 23.3.2021 mennessä.

Kiitos!

Linkki kyselyyn https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=1-m58GaNfKucHGSHxHligJWs2_-TDf5JsDMrgco2Y9BUNTFaRkQ1T1RXMTFWRjNU-QUcxMDNRVFMQS4u

Kysely:

1. Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan arvioit keskeytyvän?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

2. Kirjaa lyhyesti, mikä on mielestäsi yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämiseen?

3. Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan arvioit rajoittuvan?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

4. Mikä on yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen?

- Ei rikos ROL 1 luku 6 ja 6 a §
- Ei näyttöä ROL 1 luku 6 ja 6 a §
- Ei syyteoikeutta ROL 1 luku 6 ja 6 a §
- Syyteoikeus vanhentunut RL 8 luku 1 §, ROL 1 luku 6 ja 6 a §
- Nuoruus ROL 1 luku 7 § 2-kohta
- Kohtuus ROL 1 luku 8 § 1 mom. 1-kohta
- Konkurrenssi ROL 1 luku 8 § 1 mom. 2-kohta
- Tunnustus ROL 1 luku 8 § 2 mom
- "Muu vastaava lainkohta" esim. RL 35 luku 7 § ja 50 luku 7 §
- Epäsuhtaiset kustannukset ROL 1 luku 8 § 1 mom. 3-kohta
- Tunnustukseen perustuva rajoittaminen ETL 3 luvun 10 a § 1:n nojalla ei kytkeydy syyttämättä jättämisen perusteisiin.
- En osaa sanoa

5. Onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä?

- Kyllä
- Ei

6. Jos vastasit edelliseen kysymykseen Ei, ole hyvä ja kirjoita vapaa sana -osioon perustelut vastauksellesi (esim. jokin muu syy tulisi olla, mikä syy jne)?

7. Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämisten lukumäärälle tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?

- Esitutkintojen keskeyttämisten lukumäärä on kasvanut
- Esitutkintojen keskeyttämisten lukumäärä on laskenut
- Esitutkintojen keskeyttämisen lukumäärä on pysynyt samana
- En osaa sanoa

8. Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisien lukumäärälle tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?

- Esitutkintojen rajoittamisien lukumäärä on kasvanut
- Esitutkintojen rajoittamisien lukumäärä on laskenut
- Esitutkintojen rajoittamisien lukumäärä on pysynyt samana?
- En osaa sanoa

9. Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämisen vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?

- Lisää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Vähentää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Ei vaikuta lisäävästi tai vähentävästi
- En osaa sanoa

10. Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisien vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?

- Lisää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Vähentää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Ei vaikuta lisäävästi tai vähentävästi
- En osaa sanoa

11. Vapaa sana. Jos sinulla on myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen keskeyttämiseen ja/tai rajoittamiseen koskevia asioita, joita haluat tuoda esille, voit kirjoittaa ne lyhyesti alla olevaan vastauslaatikkoon.

Liite 2: Kysely syyttäjille

Saatesanat:

Hei!

Opiskelemme 2. vuotta Laureassa turvallisuus- ja riskienhallinnan opetusohjelmassa. Aloitimme juuri tekemään opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tavoitteena on muun muassa kartoittaa Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnalle tietoa syistä, joiden takia poliisi keskeyttää tai rajoittaa esitutkinnan myymälävarkauksiin liittyen. Lisäksi tutkimme syyt, miksi syyttäjä tekee syyttämättäjäättämispäätöksen myymälävarkauksiin liittyen.

Pyydämme vastaamaan seuraavaan kyselyyn syyttäjän näkökulmasta. Kysely suoritetaan nimettömänä, ja kyselyyn osallistujia ei voida tunnistaa vastauksien perusteella. Kyselyaineistoon pääsy on ainoastaan opinnäytetyön tekijöillä, ja kyselyaineisto hävitetään 12 kuukauden kuluttua.

Kyselyn tekeminen kestää noin 4 minuuttia, ja siihen vastaaminen onnistuu myös esim. älypuhelimella.

Pyydämme vastaamaan kyselyyn 15.3.2021 mennessä.

Kiitos!

Linkki kyselyyn https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=1-m58GaNfKucHGSHxHligJWs2_-TDf5JsDMrgco2Y9BUNUMwSVBPT0hNOUVLUFNGS1NXUk-dEVVpOOC4u

Kysely:

1. Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän esitutkinnan arvioit rajoittuvan?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

2. Mikä on yleisin syy myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen?

- Ei rikos ROL 1 luku 6 ja 6 a §
- Ei näyttöä ROL 1 luku 6 ja 6 a §

- Ei syyteoikeutta ROL 1 luku 6 ja 6 a §
- Syyteoikeus vanhentunut RL 8 luku 1 §, ROL 1 luku 6 ja 6 a §
- Nuoruus ROL 1 luku 7 § 2-kohta
- Kohtuus ROL 1 luku 8 § 1 mom. 1-kohta
- Konkurrenssi ROL 1 luku 8 § 1 mom. 2-kohta
- Tunnustus ROL 1 luku 8 § 2 mom
- "Muu vastaava lainkohta" esim. RL 35 luku 7 § ja 50 luku 7 §
- Epäsuhtaiset kustannukset ROL 1 luku 8 § 1 mom. 3-kohta
- Tunnustukseen perustuva rajoittaminen ETL 3 luvun 10 a § 1:n nojalla ei kytkeydy syyttämättä jättämisen perusteisiin.
- En osaa sanoa

3. Onko laissa määritettyjen esitutkinnan rajoittamisen syyvalikoima riittävä?

- Kyllä
- Ei

4. Jos vastasit edelliseen kysymykseen Ei, ole hyvä ja kirjoita vapaa sana -osioon perustelut vastauksellesi (esim. jokin muu syy tulisi olla, mikä syy jne)?

5. Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisien lukumäärälle tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?

- Esitutkintojen rajoittamisien lukumäärä on kasvanut
- Esitutkintojen rajoittamisien lukumäärä on laskenut
- Esitutkintojen rajoittamisien lukumäärä on pysynyt samana
- En osaa sanoa

6. Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamisien vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?

- Lisää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Vähentää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Ei vaikuta lisäävästi tai vähentävästi
- En osaa sanoa

7. Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän syyttämättäjättämispäätöksen arvioit tapahtuvan?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

8. Kirjaa lyhyesti yleisimmät syyt, miksi syyttämättäjättämispäätöksiä tehdään?

9. Kuinka arvioit myymälävarkauksiin liittyvien syyttämättäjättämispäätösten lukumäärälle tapahtuneen viimeisien vuosien aikana?

- Syyttämättäjättämispäätösten lukumäärä on kasvanut
- Syyttämättäjättämispäätösten lukumäärä on laskenut
- Syyttämättäjättämispäätösten lukumäärä on pysynyt samana
- En osaa sanoa

10. Miten arvioit myymälävarkauksiin liittyvien syyttämättäjättämispäätösten vaikuttavan epäiltyjen mahdolliseen halukkuuteen tehdä uusia myymälävarkauksia?

- Lisää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Vähentää halukkuutta tehdä myymälävarkauksia
- Ei vaikuta lisäävästi tai vähentävästi
- En osaa sanoa

11. Vapaa sana. Jos sinulla on myymälävarkauksiin liittyvien esitutkintojen rajoittamiseen ja/tai syyttämättäjättämispäätökseen liittyviä asioita, joita haluat tuoda esille, voit kirjoittaa ne lyhyesti alla olevaan vastauslaatikkoon.

Liite 3: Kysely kaupan alan toimijoille

Saatesanat:

Hei!

Opiskelemme 2. vuotta Laureassa turvallisuus- ja riskienhallinnan opetusohjelmassa. Aloitimme juuri tekemään opinnäytetyötä. Opinnäytetyön tavoitteena on muun muassa kartoittaa Kaupan liiton turvallisuusvaliokunnalle tietoa syistä, joiden takia poliisi keskeyttää tai rajoittaa esitutkinnan myymälävarkauksiin liittyen. Lisäksi tutkimme syyt, miksi syyttäjä tekee syyttämättäjättämispäätöksen myymälävarkauksiin liittyen.

Pyydämme vastaamaan seuraavaan kyselyyn Kaupan alan toimijan näkökulmasta. Kysely suoritetaan nimettömänä, ja kyselyyn osallistujia ei voida tunnistaa vastauksien perusteella. Kyselyaineistoon pääsy on ainoastaan opinnäytetyön tekijöillä, ja kyselyaineisto hävitetään 12 kuukauden kuluttua.

Kyselyn tekeminen kestää noin 4-10 min, ja siihen vastaaminen onnistuu myös esim. älypuhelimella.

Pyydämme vastaamaan kyselyyn 15.3.2021 mennessä.

Kiitos!

Linkki kyselyyn:

<https://forms.office.com/Pages/ResponsePage.aspx?id=1-m58GaNFkucHGshXhligCmi6B1FpFhFqcEN7zU3WJ1URVFQMkozMIE-zUU9CTjBVSvy3TkNaRzINTC4u>

Kysely:

1. Kuinka usein jätätte ilmoittamatta tapahtuneesta myymälävarkaudesta?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

2. Kirjaa lyhyesti, miksi jätätte ilmoittamatta myymälävarkauksista? (Jos olette jättäneet ilmoittamatta)

3. Kuinka usein jätätte ilmoittamatta tapahtuneesta myymälävarkauden yrityksestä?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

4. Kirjaa lyhyesti, miksi jätätte ilmoittamatta myymälävarkauksien yrityksistä? (Jos olette jättäneet ilmoittamatta)

5. Kuinka moni myymälävarkauden esitutkinta (poliisi) on keskeytynyt kokemuksi perustuen?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

6. Kuinka usein saat tiedon, jossa on perustelu syy, miksi esitutkinta on keskeytetty?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

7. Kirjaa lyhyesti, mitä esitutkinnan keskeyttämiseen liittyviä syitä on ilmoitettu?

8. Kuinka monen myymälävarkauteen liittyvän syyttäjän tekemän esitutkinnan rajoittamispäätöksen arvioit tapahtuneen?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

9. Kuinka usein saat tiedon, jossa on perustelu syy, miksi esitutkinta on rajoitettu?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

10. Kirjaa lyhyesti, mitä esitutinnan rajoittamiseen liittyviä syitä on ilmoitettu?

11. Kuinka monessa myymälävarkaustapauksessa arvioit saaneesi syyttämättäjättämispäätöksen?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

12. Kuinka usein saat tiedon, jossa on perusteltu syy, miksi syyttämättäjättämispäätös on tehty?

- Alle 10 % kaikista tapauksista
- 10-30 % kaikista tapauksista
- 30-50 % kaikista tapauksista
- 50-70 % kaikista tapauksista
- Yli 70 % kaikista tapauksista
- En osaa sanoa

13. Kirjaa lyhyesti, mitä syyttämättäjättämispäätöksiin liittyviä syitä on tiedoksiannoissa ilmoitettu?